

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет землевпорядкування**

ПОГОДЖЕНО
Декан факультету
землевпорядкування

_____ к.е.н., доц. Шевченко О.В.
(підпис)

« _____ » _____ 2025 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри землевпорядного
проектування

_____ д.е.н., проф. Мартин А.Г.
(підпис)

« _____ » _____ 2025 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Особливості встановлення меж території Новописької сільської
територіальної громади Криворізького району Дніпропетровської області»**

Спеціальність - 193 «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма – Геодезія та землеустрій

Орієнтація освітньої програми – освітньо-професійна

Гарант освітньої програми
доктор економічних наук, професор

_____ **Мартин А.Г.**
(підпис)

**Керівник магістерської кваліфікаційної
роботи**, доктор економічних наук,
професор

_____ **Дорош О.С.**
(підпис)

Виконав

_____ **Шамоян А.С.**
(підпис)

КИЇВ – 2025

**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Факультет землевпорядкування
Кафедра управління земельними

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
управління земельними ресурсами
д.е.н., професор

_____ О.С. Дорош

«19» листопада 2024 р.

**ЗАВДАННЯ
ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТУ**

Шамоян Артем Сергійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність – 193 «Геодезія та землеустрій»

Освітня програма – 193 «Геодезія та землеустрій»

Тема дипломного проєкту бакалавра: «Особливості встановлення меж території
Новопільської сільської територіальної громади Криворізького району
Дніпропетровської області».

*Затверджена наказом ректора НУБіП України від «18» листопада 2024 р. №
2062 «С».*

Термін подання завершеного проєкту на кафедру: 21.11.2025 р.

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: статистичні збірники, нормативно-правові акти, що регулюють питання встановлення меж території територіальної громади, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, загальна інформація про об'єкт дослідження, картографічні матеріали.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні основи та правове регулювання встановлення меж територій територіальних громад.
2. Практичні аспекти встановлення меж територій територіальних громад (на прикладі Новописької сільської територіальної громади Криворізького району Дніпропетровської області).
3. Особливості та удосконалення процесу встановлення меж території Новописької сільської територіальної громади Криворізького району Дніпропетровської області.

Дата видачі завдання «19» листопада 2024 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____ **О.С. Дорош**

Завдання прийняв до виконання _____ **А.С.Шамоян**

РЕФЕРАТ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Складовими частинами кваліфікаційної магістерської роботи є: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел. Загальний обсяг роботи - 81 сторінок друкованого тексту, в тому числі 12 рисунків, 11 таблиць, та 35 інформаційні джерела, додатки – 1.

Коротка характеристика роботи:

Розділ 1. Наведено еволюцію концепції встановлення меж територій територіальних громад в Україні. Проаналізовано нормативно-правові акти, які регулюють цей процес на відповідність сучасним вимогам і запропоновані зміни до них. Досліджено методологічні підходи до розроблення проектів землеустрою щодо встановлення (зміни) меж територій сільських громад.

Розділ 2. Дослідженню підлягав процес встановлення та зміни меж територій сільських громад, зокрема на прикладі Новописької сільської територіальної громади Криворізького району Дніпропетровської області. Наведені загальні відомості про об'єкт дослідження, основні етапи процесу встановлення меж території територіальної громади та обґрунтовано доцільність встановлення її меж.

Розділ 3. Науково обґрунтовано вплив географічних, соціально-економічних та екологічних факторів на встановлення меж Новописької сільської територіальної громади, розроблено рекомендації для вдосконалення процесу встановлення меж сільських громад та яким чином встановлені межі громади впливають на їх розвиток та управління територією.

У висновках наведено результати досліджень, які підтверджують важливість встановлення меж сільських громад від чого залежить подальший їх розвиток завдяки ефективнішому управлінню наявними ресурсами у межах їх територій.

Ключові слова: сільська громада, межа території територіальної громади, адміністративно-територіальна одиниця, проект землеустрою, генеральний план, встановлення меж, зміна меж.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ	
ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ТЕРИТОРІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	10
1.1. Еволюція концепції встановлення меж територій територіальних громад	10
1.2. Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють процес встановлення та зміни меж територій територіальної громади	16
1.3. Проблеми та виклики правового забезпечення встановлення меж громад	22
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ТЕРИТОРІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД (НА ПРИКЛАДІ НОВОПІЛЬСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ КРИВОРІЗЬКОГО РАЙОНУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	
2.1. Загальні відомості про об’єкт дослідження.....	29
2.2. Основні етапи процесу встановлення меж територій територіальної громади.....	35
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ТЕРИТОРІЙ НОВОПІЛЬСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ КРИВОРІЗЬКОГО РАЙОНУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	
3.1. Вплив географічних, соціально-економічних та екологічних факторів на встановлення меж громад.....	50
3.2. Розробка рекомендацій для вдосконалення процесу встановлення меж громад	55
3.3. Значення встановлених меж громади для її розвитку й управління територією.....	59
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77

ВСТУП

У контексті децентралізаційних процесів та реформування системи місцевого самоврядування в нашій країні, проблема точного визначення ліній розділу, що окреслюють території територіальних громад, набуває особливого значення. Поза сумнівом, існує гостра потреба в офіційному закріпленні цих меж, оскільки це є критично важливим для забезпечення правового статусу конкретної громади, для забезпечення належного розподілу земельних ресурсів, раціонального використання всіх наявних активів та підтримки розвитку інфраструктурних об'єктів. Збільшення запитів на прозорість та однозначність такого розмежування прямо пов'язане з необхідністю мінімізації будь-яких суперечок між сусідніми громадами, покращення інвестиційного клімату та вдосконалення механізмів просторового планування.

Грунтовний розгляд теоретичних засад, ретельний аналіз чинної нормативної бази та специфіки практичного втілення процесу фіксації меж територій територіальних громад, дає можливість сформулювати цілісне уявлення про ключові проблеми, що виникають у цій сфері, а також запропонувати дієві шляхи для зміцнення функціональної спроможності органів місцевої влади. У рамках цього дослідження особлива увага приділяється юридичному аспекту регулювання, послідовності практичних кроків та удосконалення процедур визначення меж, беручи до уваги актуальні вимоги та динамічні тенденції розвитку місцевих територіальних утворень на території України.

Мета магістерської роботи – опрацювати нормативно-правові акти, що регулюють процес встановлення та зміни меж територій територіальних громад, вивчити світовий досвід реалізації цього процесу, засвоїти процедуру його здійснення на конкретному об'єкті дослідження, зокрема на прикладі Новописької сільської територіальної громади Криворізького району Дніпропетровської області та обґрунтувати потребу у встановленні меж цієї громади.

Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

- 1) ознайомитись із нормативно-правовими актами, що регулюють процес встановлення та зміни меж територій територіальних громад;
- 2) вивчити світовий досвід встановлення меж територій територіальних громад й імплементувати кращі практики в Україну;
- 3) розкрити еволюцію концепції встановлення меж територій територіальних громад;
- 4) розкрити основні етапи процесу встановлення меж території територіальних громад;
- 5) обґрунтувати потребу у встановленні меж території територіальної громади;
- 6) розкрити особливості встановлення меж території Новописької сільської територіальної громади.

Об'єкт дослідження - Новописька сільська територіальна громада Криворізького району Дніпропетровської області, як адміністративно-територіальна одиниця базового рівня з її географічними, соціально-економічними та демографічними характеристиками.

Предметом даного дослідження є методологічні та практичні засади встановлення меж території територіальної громади, включаючи нормативно-правове регулювання, геодезичне забезпечення, картографічне відображення та механізми їх юридичного закріплення.

Методи дослідження. В процесі виконання магістерської кваліфікаційної роботи використовувались такі методи: загальнонауковий – для аналізу наукових підходів вітчизняних і зарубіжних дослідників та опрацювання чинних нормативно-правових актів; методи аналізу та синтезу – для систематизації та узагальнення результатів досліджень; абстрактно-логічний – для визначення мети, основних завдань та формулювання висновків; системно-аналітичний – для розробки рекомендацій щодо виявлення проблемних питань з обраного напрямку

досліджень; графічний – для підготовки відповідних креслень та ілюстративних матеріалів.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження визначається поглибленням теоретичних і методологічних підходів встановлення та зміни меж сільських громад з теоретичної та методологічної позиції.

Практичне значення. Результатами досліджень як у теоретичному, так і практичному плані зможуть скористатися землевпорядні організації та підприємства при виконанні робіт зі встановлення (зміни) меж територій сільських громад. Запропоновані практичні рекомендації можуть бути використані органами місцевого самоврядування, підрозділами Держгеокадастру, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ТЕРИТОРІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

1.1. Еволюція концепції встановлення меж територій територіальних громад

Формування меж територіальних громад – це складний історико-правовий процес, що відображає еволюцію суспільних відносин, адміністративних структур та державної політики. В Україні цей процес має глибоке коріння, сягаючи часів Київської Русі, пройшовши етапи литовсько-польського правління, імперського централізму, радянського об'єднання та сучасної децентралізації.

Історичні етапи, які вплинули на формування меж територій територіальних громад. За часів Київської Русі територіальні громади існували у вигляді вервесів – племінних об'єднань, які мали спільну відповідальність перед державою. Межі цих громад визначалися природними факторами (річками, лісами) та заняттям – освоєною територією. Вервес виступав як територіальна одиниця, яка мала не лише соціальні, а й самоврядні елементи. У XIV–XVII століттях громади на українських землях, що входили до складу Великого князівства Литовського та Речі Посполитої, отримали правовий статус завдяки Магдебурзькому праву. Межі громад визначалися королівськими грамотами, угодами між громадами та актами місцевого самоврядування. Церковні парафії відігравали важливу роль, часто збігаючись з межами громад. У XVIII та XIX століттях територіальні громади були включені до централізованої системи управління імперією. Запровадження волостей, повітів та губерній призвело до закріплення кордонів, які визначалися не історичними чи етнокультурними факторами, а адміністративною зручністю. Громади втратили свою автономію, а кордони стали інструментом державного контролю. У XX столітті радянська влада скасувала традиційні громади та замінила їх сільрадами та колгоспами. Межі

територіальних одиниць визначалися відповідно до планів розвитку економіки, часто без урахування історичних особливостей. Централізована модель управління сприяла формуванню штучних адміністративних кордонів. Після здобуття незалежності у 1991 році Україна поступово повернулася до принципів самоврядування. Ключовою віхою стало впровадження реформи децентралізації у 2014 році, яка передбачала створення унітарних територіальних громад (ОТГ). Фактори, що впливають на формування меж територій територіальних громад приведено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Фактори, що впливають на формування меж територій територіальних громад.

Законодавчий процес регулюється Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1] та іншими нормативними актами, що визначають критерії формування кордонів.

Історичний розвиток меж територій територіальних громад в Україні демонструє складний взаємозв'язок між традицією, правом і політикою. Від природних меж до адміністративних меж ОТГ цей процес відображає трансформацію суспільства та його прагнення до самоврядування. Сучасна

реформа децентралізації є спробою повернутися до історичних принципів, адаптованих до умов демократичної держави.

Адміністративно-територіальна реформа в Україні, яка тривала з 2014 по 2020 рік, стала одним із найважливіших етапів трансформації системи державного управління та місцевого самоврядування. Її метою було створення ефективної, прозорої та фінансово ефективної моделі місцевого самоврядування, яка відповідає європейським стандартам та потребам громадян.

Передумовами реформи були надмірна централізація влади, слабка фінансова база місцевих органів влади, неефективне використання ресурсів, фрагментація адміністративно-територіального устрою. У відповідь на ці виклики держава ініціювала процес децентралізації, який передбачає передачу значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності від центральної влади місцевим громадам.

У 2015 році було прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [1], який став правовою основою для створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Громадам було надано можливість самостійно об'єднуватися, формувати органи управління, розпоряджатися бюджетами та вирішувати питання місцевого значення. Важливим етапом реформи стала фінансова децентралізація, яка забезпечила громадам стабільні джерела доходів, зокрема частину податку на доходи фізичних осіб.

У 2020 році реформа досягла своєї завершальної стадії: було затверджено новий адміністративно-територіальний устрій, скасовано старі райони та створено 136 нових розширених районів. Загальна кількість ОТГ перевищила 1469, охопивши майже всю територію України. Це дозволило оптимізувати процеси управління, покращити доступ до державних послуг та підвищити участь громадян у місцевому самоврядуванні.

Незважаючи на значні досягнення, реформа зіткнулася з низкою викликів: нерівномірний розвиток громад, кадровий дефіцит, необхідність подальших

реформ на районному рівні та міжмуніципальна співпраця. Однак загалом адміністративно-територіальна реформа, проведена у 2014–2020 роках, стала важливим кроком до демократизації управління, підвищення ефективності місцевого самоврядування та зміцнення інституційної спроможності територіальних громад.

Процес визначення меж територіальних громад в Україні є важливою складовою адміністративно-територіальної реформи та управління земельними ресурсами. Його нормативно-правове регулювання базується на низці законодавчих актів, що визначають порядок, процедури та повноваження органів місцевого самоврядування.

Ключовим документом є Закон України «Про землеустрій», зокрема стаття 46-1, яка регламентує розробку проектів землеустрою щодо встановлення меж територій територіальних громад. Проект включає пояснювальну записку, завдання на виконання робіт, опис меж, креслення у відповідному масштабі та каталог координат поворотних точок. Встановлення меж не повинно змінювати адміністративно-територіальні одиниці та перетинати межі кількох громад, за винятком спеціальних категорій земель [2].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» (2021) надав громадам право самостійно ініціювати процес встановлення меж, що стало важливим кроком у зміцненні їхньої автономії. Відомості про межі вносяться до Державного земельного кадастру, а відповідна рада отримує витяг, який підтверджує офіційний статус меж [3].

Процедура погодження проекту землеустрою передбачає участь суміжних громад, районних та обласних рад, а в окремих випадках — Ради міністрів Автономної Республіки Крим або обласної державної адміністрації. Рішення про встановлення меж є одночасно рішенням про затвердження відповідного проекту землеустрою [4].

Таким чином, нормативно-правова база процесу визначення меж територіальних громад чітко врегульована та спрямована на забезпечення прозорості, правової визначеності та ефективного управління територіями.

В умовах адміністративно-територіальних реформ та цифровізації управлінських процесів визначення меж територій набуває нових технологічних форм. Традиційні методи геодезичних вимірювань поступово доповнюються або замінюються інноваційними інструментами, що забезпечують точність, ефективність та прозорість процесу встановлення кордонів.

Одним із ключових напрямів є використання геоінформаційних систем (ГІС), які дозволяють інтегрувати просторові дані, здійснювати аналіз територій, моделювати межі та візуалізувати результати. ГІС-технології активно застосовуються при розробці проектів землеустрою, веденні кадастрів та плануванні територій [5].

Іншим важливим інструментом є дистанційне зондування Землі (ДЗЗ), зокрема використання супутникових знімків високої роздільної здатності. Це дає змогу оперативно оновлювати картографічну інформацію, виявляти зміни в межах територій та контролювати землекористування [6].

Значну роль відіграє GNSS-технологія (Global Navigation Satellite System), яка забезпечує високоточне позиціонування об'єктів на місцевості. Використання GPS/GLONASS/Galileo дозволяє фахівцям із землеустрою точно фіксувати координати поворотних точок меж, що є критично важливим для внесення даних до Державного земельного кадастру [7].

Також впроваджуються мобільні додатки та хмарні платформи, які дозволяють органам місцевого самоврядування, землевпорядникам та громадянам взаємодіяти у процесі межування, переглядати карти, подавати запити та отримувати витяги онлайн.

Інтеграція цих технологій сприяє підвищенню ефективності управління територією, зниженню корупційних ризиків, покращенню доступу до публічної інформації та забезпеченню сталого розвитку громад.

Територіальне планування є ключовим елементом землекористування та адміністративно-територіальної організації. У сучасному контексті реформ місцевого самоврядування в Україні концепція демаркації набуває нового значення, оскільки ефективність управління ресурсами, розвиток громад та права власності залежать від точності та правової визначеності кордонів.

Проблеми, які виникають при встановленні меж територіальної громади зображені на рис. 1. 2.

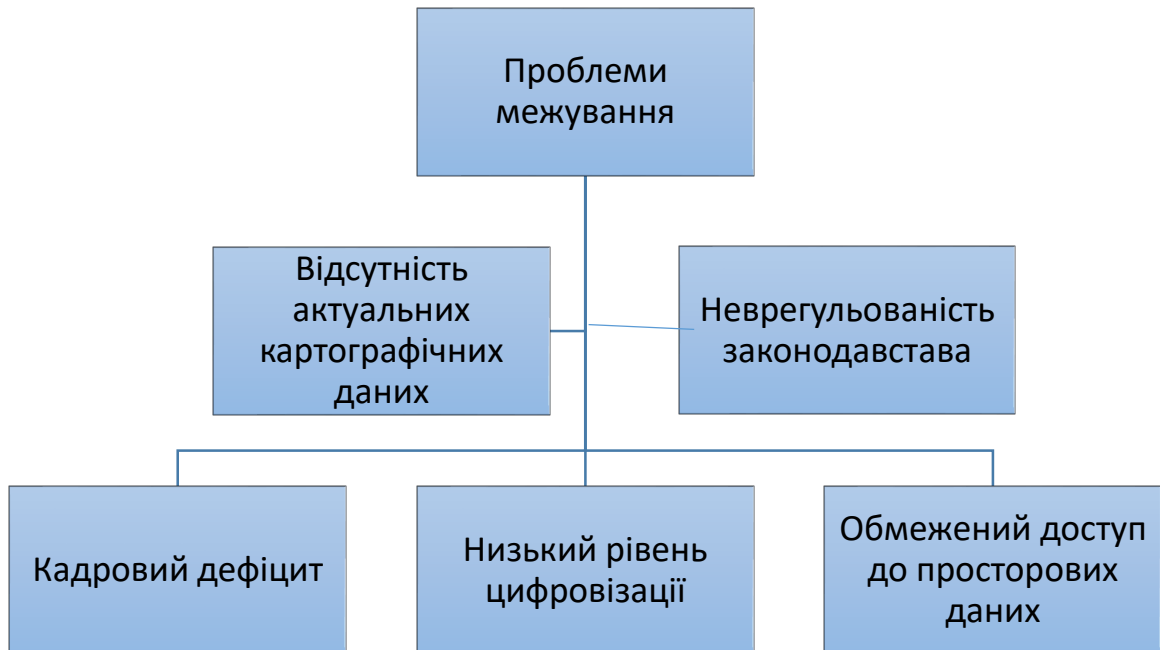

Рис. 1.2. Перелік проблем, які виникають при встановленні меж громади.

Розробка концепції розмежування територій є необхідною умовою ефективного управління простором, ресурсами та адміністративними процесами. Усунення існуючих проблем вимагає комплексного підходу, що включає вдосконалення нормативно-правового регулювання, технологічну модернізацію

та людські ресурси. Успішне впровадження розмежування сприятиме зміцненню місцевого самоврядування та сталому розвитку територіальних громад.

1.2. Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють процес встановлення та зміни меж території територіальної громади

Процес створення територіальних громад та зміни їхніх меж є важливою складовою адміністративно-територіального устрою держави. Він має не лише географічне, а й правове значення, оскільки визначає просторові межі юрисдикції органів місцевого самоврядування, впливає на територіальне планування, землеустрій та реалізацію прав громадян. Питання нормативного регулювання розмежування набуло особливої актуальності у зв'язку з реформою децентралізації, яка активно впроваджується в Україні з 2014 року.

Ключовим нормативним актом, що регулює процес встановлення меж територіальних громад, є Закон України «Про землеустрій». У 2021 році до нього було внесено доповнення — стаття 46-1, яка визначає правові засади розроблення проєктів землеустрою щодо встановлення меж територій територіальних громад. [8]. Проєкт землеустрою спрямований на визначення межі території громади з урахуванням меж населених пунктів та громад, що увійшли до її складу внаслідок об'єднання. Складовими проєкту є: пояснювальна записка, завдання на виконання робіт, опис меж, креслення у масштабі, а також каталог координат поворотних точок.

За винятком випадків, передбачених законодавством, проєкт землеустрою не може змінювати адміністративно-територіальні одиниці або перетинати кордони кількох громад. Визначення меж має здійснюватися з урахуванням існуючих правових, географічних та соціальних умов.

Процедура погодження проєкту землеустрою передбачає участь суміжних територіальних громад, районних та обласних рад, а також, за потреби, обласних державних адміністрацій. Рішення відповідної ради про встановлення меж є одночасно рішенням про затвердження проєкту землеустрою. Після

затвердження, відомості про межі вносяться до Державного земельного кадастру, а орган місцевого самоврядування отримує витяг, який підтверджує офіційний статус меж [9].

Процес встановлення меж регулюється нормативно-правовими актами, що відображено на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Нормативно-правове забезпечення процесу встановлення меж адміністративно-територіальних одиниць.

Нормативно-правове забезпечення процесу встановлення меж територій територіальних громад в Україні є достатньо структурованим, проте потребує подальшого вдосконалення. Введення статті 46-1 до Закону «Про землеустрій» стало важливим кроком у напрямку правової визначеності меж, але практична реалізація цих положень залежить від фінансових, кадрових та технічних ресурсів громад. Удосконалення законодавства, цифровізація кадастрових

процесів та міжвідомча координація є ключовими чинниками успішного межування в умовах сучасної адміністративної реформи [8].

У процесі реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні особливе значення має нормативне забезпечення повноважень територіальних громад щодо встановлення меж своїх територій. Визначення меж є не лише технічним, а й правовим процесом, що впливає на юрисдикцію органів місцевого самоврядування, управління земельними ресурсами, планування територій та захист прав громади. Важливим етапом у цьому напрямі стало прийняття Закону України №1423-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» [10].

Закон №1423-IX, ухвалений Верховною Радою України у 2021 році, закріпив низку важливих змін, які суттєво розширили повноваження територіальних громад у сфері землеустрою. Зокрема, документ:

- Надав право територіальним громадам самостійно встановлювати межі власних територій. Це означає, що громади можуть ініціювати розроблення проєктів землеустрою щодо встановлення меж без необхідності погодження з центральними органами виконавчої влади, що відповідає принципам децентралізації та субсидіарності [1].

- Визначив порядок погодження меж із суміжними територіальними громадами. Такий механізм дозволяє уникати територіальних конфліктів, забезпечує правову визначеність та сприяє ефективному управлінню простором. Погодження здійснюється на етапі розроблення проєкту землеустрою, а його результати є обов'язковими для врахування при внесенні даних до Державного земельного кадастру [11].

- Спрощує процедури землеустрою та дерегулює доступ до земельних ресурсів, що дозволяє громадам оперативно реагувати на потреби розвитку, залучення інвестицій та реалізацію інфраструктурних проєктів.

Ухвалення Закону №1423-ІХ стало важливим кроком у напрямку зміцнення інституційної спроможності територіальних громад [10]. Встановлення меж території громади є необхідною умовою для:

- створення дієвої системи місцевого самоврядування, яка забезпечує раціональний розподіл повноважень між різними рівнями влади та ефективно надання публічних послуг жителям громади;
- здійснення просторового планування територій задля раціонального використання земель громади;
- впровадження ефективної системи управління земельними ресурсами громади;
- забезпечення правової визначеності та передбачуваності для потенційних інвесторів та мешканців громади через чітко встановлені межі адміністративної юрисдикції.

Напрямки зміцнення інституційної спроможності територіальних громад приведено на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Приоритетні напрямки посилення інституційної спроможності територіальних громад

Завдяки цьому закону громади отримали реальні інструменти для самостійного вирішення питань, пов'язаних з територіальною організацією, що відповідають європейським стандартам управління.

Закон України № 1423-IX є важливим нормативним актом, що встановлює повноваження територіальних громад щодо визначення меж своїх територій. [10]. Його положення сприяють реалізації принципів децентралізації, правової визначеності та ефективного просторового управління. Успішна реалізація цього закону залежить від готовності громад до підготовки документів із землеустрою, наявності кваліфікованих кадрів та міжмуніципальної співпраці.

Земельний кодекс України (ЗКУ) є фундаментальним нормативно-правовим актом, що регулює земельні відносини, зокрема встановлення та зміну меж адміністративно-територіальних одиниць. У контексті децентралізації та реформ місцевого самоврядування положення ЗКУ набули особливої актуальності, оскільки вони визначають правові механізми просторової організації територій, повноваження державних органів та процедури затвердження меж. Згідно зі статтями 173–175 ЗКУ, межі адміністративно-територіальних одиниць — сіл, селищ, міст, районів, областей — встановлюються та змінюються на підставі проектів землеустрою, які мають відповідати вимогам законодавства та враховувати генеральні плани населених пунктів [12].

Земельний кодекс України чітко визначає, які органи влади мають право ухвалювати рішення про встановлення та зміну меж:

- Верховна Рада України — приймає рішення щодо меж районів і міст загальнодержавного значення на підставі подання Кабінету Міністрів України.
- Обласні, районні, міські ради — затверджують межі сіл, селищ, міст, що входять до їхньої юрисдикції, за поданням відповідних рад нижчого рівня.
- Кабінет Міністрів України — бере участь у погодженні меж у випадках, коли зміна меж впливає на територію кількох громад або адміністративних одиниць [13].

Ці положення забезпечують багаторівневу систему контролю та узгодження, що дозволяє уникати конфліктів між громадами та забезпечує правову визначеність меж.

За даними Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, станом на 2020 рік межі були офіційно встановлені лише у 76,7% населених пунктів, а до Державного земельного кадастру внесено дані лише про 21% з них [14].

Це свідчить про значну кількість територій, межі яких залишаються нерегульованими, що створює ризики перевищення повноважень органів влади при розпорядженні земельними ділянками.

Земельний кодекс України функціонує у взаємозв'язку з іншими законами, зокрема:

- Законом України «Про землеустрій», який деталізує процедури розроблення проєктів межування [2].
- Законом України «Про Державний земельний кадастр», що встановлює порядок внесення меж до офіційного реєстру [15].
- Законом України №1423-IX, який надає територіальним громадам право самостійно ініціювати встановлення меж [10].

Земельний кодекс України є основним нормативним актом, що забезпечує правову основу для встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних одиниць. Його положення визначають повноваження державних органів, регулюють процедури узгодження та затвердження, інтегрують землевпорядкування в загальну систему управління земельними ресурсами. Успішна реалізація положень ЗКУ вимагає оновлення картографічних матеріалів, оцифрування кадастрових процесів та міжвідомчої координації.

1.3. Проблеми та виклики правового забезпечення встановлення меж громад

У процесі адміністративно-територіальних реформ в Україні, що тривають з 2014 року, питання правового регулювання створення територіальних громад та зміни їхніх меж набуло особливої актуальності. Визначення меж – це не лише технічний, а й політико-правовий процес, який впливає на юрисдикцію органів місцевого самоврядування, доступ до ресурсів, територіальне планування та захист прав мешканців. Однак у чинному законодавстві існує низка прогалин, які ускладнюють реалізацію цього процесу на практиці.

Однією з ключових проблем є відсутність узгодженого механізму зміни меж територіальних громад після їх затвердження. Законодавство України, зокрема Земельний кодекс, Закон «Про місцеве самоврядування» та Закон «Про адміністративно-територіальний устрій», не містять чіткої процедури внесення змін до меж громад у випадках, коли виникає потреба врахувати:

- демографічні зміни (зростання або скорочення населення);
- соціально-економічні трансформації (розвиток інфраструктури, зміна функціонального призначення територій);
- зміни у землекористуванні або конфлікти щодо юрисдикції.

У результаті, громади стикаються з ситуацією, коли затверджені межі не відповідають реальним умовам, а їх коригування є юридично складним і часто заблокованим через відсутність чітких процедур [10].

Ще одним викликом є відсутність комплексного закону про адміністративно-територіальний устрій, який би визначав класифікацію територіальних одиниць, порядок їх утворення, ліквідації, зміни меж та взаємодії між рівнями влади. Станом на 2025 рік відповідний законопроект перебуває на стадії розгляду, а тимчасово діють фрагментарні положення з різних актів, що створює правову невизначеність [16].

Навіть у випадках, коли громади ініціюють розроблення проєктів землеустрою щодо встановлення або зміни меж, внесення даних до Державного земельного кадастру часто затримується або ускладнюється через технічні та бюрократичні бар'єри. Відсутність інтеграції між реєстрами, дублювання функцій органів влади та нестача цифрових інструментів призводять до того, що межі залишаються неофіційно визнаними [17].

Згідно із Земельним кодексом України (ст. 174), рішення про зміну меж адміністративно-територіальних одиниць, зокрема районів і областей, приймаються Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів [23]. Це означає, що органи місцевого самоврядування не мають автономного права на зміну меж, навіть якщо така зміна є обґрунтованою з точки зору соціально-економічного розвитку громади.

У випадку меж населених пунктів, рішення ухвалюються відповідними місцевими радами, але лише після погодження з суміжними громадами та затвердження проєкту землеустрою. Така багаторівнева процедура, хоча й спрямована на запобігання конфліктам, часто ускладнює оперативне реагування на потреби громади [18].

Участь вищих органів державної влади у процесі зміни меж створює ситуацію, коли місцеві ініціативи можуть бути заблоковані або затримані через політичні, адміністративні чи бюрократичні чинники. Наприклад, навіть після розроблення проєкту землеустрою та погодження з суміжними громадами, остаточне рішення може залежати від обласної ради або державної адміністрації, що не завжди враховує локальні інтереси [19].

Закон України «Про місцеве самоврядування» не містить чітко визначеної процедури зміни меж територіальної громади після її утворення. Це створює правову невизначеність і ускладнює адаптацію меж до реальних умов — наприклад, у випадках розширення забудови, зміни транспортної інфраструктури або появи нових об'єктів соціального значення [20].

Обмежені повноваження місцевих органів влади щодо зміни територіальних кордонів є значною проблемою для ефективного управління. Відсутність автономії у прийнятті рішень, складна процедура погодження та залучення вищих органів влади уповільнюють процес адаптації кордонів до потреб громади. Для вирішення цієї проблеми необхідно оновити законодавство, зокрема, прийняти спеціальний закон про адміністративно-територіальний устрій, а також посилити роль громад у територіальному плануванні. Координація із сусідніми адміністративно-територіальними одиницями відіграє важливу роль у процесі визначення меж територіальних громад. Врахування інтересів сусідніх громад є необхідною умовою забезпечення правової визначеності, запобігання конфліктам та формування збалансованого просторового планування. Однак чинне законодавство України не передбачає чітко визначених процедур узгодження кордонів, що створює низку практичних та правових проблем.

Згідно зі статтею 46-1 Закону України «Про землеустрій», проекти землеустрою щодо встановлення меж територій територіальних громад мають погоджуватися із суміжними громадами [2].

Однак закон не визначає:

- форму погодження (рішення ради, протокол, акт тощо);
- строки розгляду та відповідальність за затримку;
- механізм вирішення спорів у разі відмови суміжної громади.

Це призводить до тривалих погоджувальних процедур, які можуть затягуватися на місяці або роки, особливо у випадках, коли громади мають суперечливі інтереси щодо землекористування, інфраструктури або ресурсів [11].

Відсутність чіткого регламенту погодження меж із сусідніми територіальними громадами спричиняє:

- територіальні конфлікти, зокрема щодо юрисдикції над спірними земельними ділянками, лісовими масивами, водними об'єктами, об'єктами інфраструктури;
- неможливість своєчасного та повноцінного внесення затверджених меж до Державного земельного кадастру, що блокує реалізацію просторових планів розвитку громади;
- виникнення ризиків подвійного управління або повної втрати контролю над окремими ділянками, коли різні органи місцевого самоврядування претендують на здійснення повноважень на одній і тій же ділянці чи навпаки;
- зниження інвестиційної привабливості та економічного потенціалу територій громади, оскільки межі не мають юридичного статусу і не забезпечують правової визначеності.

Наразі законодавство не передбачає спеціального механізму врегулювання спорів між громадами щодо меж. У більшості випадків конфлікти вирішуються шляхом звернення до обласних рад або адміністрацій, що не завжди є ефективним. Відсутність незалежного арбітражного органу або чіткої процедури медіації ускладнює досягнення консенсусу [21].

У процесі встановлення меж територіальних громад важливою проблемою залишається відсутність узгодженого нормативного механізму зміни меж після їх затвердження. Законодавство України не передбачає чіткої процедури, яка б дозволяла оперативно реагувати на соціально-економічні або демографічні зміни, що виникають у межах громади. Зокрема, Земельний кодекс України визначає загальні положення щодо встановлення меж адміністративно-територіальних одиниць, але не деталізує порядок їх коригування у випадку зміни функціонального призначення територій або появи нових об'єктів забудови [23].

Закон України «Про місцеве самоврядування» не містить положень, які б надавали органам місцевої влади достатні повноваження для ініціювання змін

меж без участі вищих органів державного управління. Це створює ситуацію, коли навіть обґрунтовані ініціативи громад блокуються через складну вертикаль погодження, що суперечить принципам децентралізації [20].

Відсутність спеціального закону про адміністративно-територіальний устрій також ускладнює правове регулювання межування. Станом на 2025 рік відповідний законопроект перебуває на розгляді, а тимчасово діють розрізнені положення з інших актів, що не забезпечують системності у підходах до просторової організації територій [23].

Згідно із Законом України «Про Державний земельний кадастр», внесення даних про межі територіальних громад здійснюється на підставі затверджених проєктів землеустрою, які мають відповідати встановленим технічним вимогам [2]. Однак ці вимоги не завжди узгоджені з положеннями інших нормативних актів, зокрема Закону «Про землеустрій» та Земельного кодексу України, що створює правову фрагментарність і ускладнює процедуру реєстрації меж [15].

Відсутність єдиного цифрового стандарту для обміну геопросторовими даними між органами місцевого самоврядування, Держгеокадастром та іншими суб'єктами призводить до технічних розбіжностей. У багатьох випадках громади змушені повторно погоджувати або коригувати проєкти, що вже були затверджені, через невідповідність формату або структури даних. Це затягує процес внесення меж до кадастру на місяці, а іноді — на роки [24].

Бюрократичні процедури також відіграють негативну роль. Відсутність чітко визначених термінів розгляду документів, дублювання функцій між різними рівнями влади та недостатня кількість персоналу у сфері геоінформаційного адміністрування створюють додаткові перешкоди. Як наслідок, громади не можуть оперативно впроваджувати просторові плани, а кордони визнаються неформально, що ускладнює управління територією та залучення інвестицій.

Таким чином, незадовільна нормативно-правова база щодо внесення інформації про кордони до Державного земельного кадастру є значною проблемою для реалізації адміністративно-територіальних реформ. Вирішення цієї проблеми вимагає оновлення технічних регламентів, гармонізації законодавства та впровадження цифрових інструментів для автоматизованого обміну інформацією.

У процесі визначення меж територіальних громад неминує виникають ситуації, що потребують правового регулювання – зокрема, суперечки щодо юрисдикції окремих земельних ділянок, конфлікти між сусідніми громадами, а також спірні питання щодо відповідності меж фактичному землекористуванню. Однак чинне законодавство України не завжди передбачає необхідну процедуру розгляду та вирішення таких суперечок, що створює правову невизначеність та ускладнює проведення адміністративно-територіальних реформ.

Чинна нормативна база не містить спеціалізованого механізму для розгляду межових спорів на рівні територіальних громад. Відсутні чітко визначені процедури адміністративного або судового врегулювання конфліктів, що виникають у процесі погодження меж. Зокрема, не передбачено обов'язкової участі незалежного арбітражного органу, а також немає регламентованих строків розгляду таких спорів, що призводить до затягування процесів і блокування землеупорядної документації [25].

Закон України «Про землеустрій» передбачає погодження меж із суміжними громадами, однак не деталізує, як діяти у випадку відмови або заперечення з боку сусідів. Це створює ситуацію, коли громада, навіть маючи затверджений проект, не може внести межі до Державного земельного кадастру через відсутність формального погодження, а механізм оскарження або примусового врегулювання не визначений [2].

Земельний кодекс України не містить окремих положень щодо розгляду межових спорів між громадами. Судова практика у цій сфері є обмеженою, а

адміністративні органи часто не мають повноважень для вирішення конфліктів без участі вищих інстанцій. Це суперечить принципам децентралізації, які передбачають розширення автономії громад у вирішенні питань місцевого значення [25].

Згідно зі статтею 46-1 Закону України «Про землеустрій», проєкт землеустрою щодо встановлення меж території територіальної громади має містити низку обов'язкових елементів: завдання на виконання робіт, пояснювальну записку, опис меж, креслення у масштабі, каталог координат поворотних точок меж, а також погодження із суміжними громадами [2]. Відсутність хоча б одного з цих компонентів або їх неналежне оформлення може стати підставою для відмови у затвердженні проєкту або для оскарження його в судовому порядку.

На практиці часто трапляється, що проєкти землеустрою розробляються без врахування актуальних геодезичних даних, без належного узгодження з сусідніми громадами або без узгодження з містобудівними документами. Це створює правову невизначеність, оскільки межі, встановлені в таких документах, не можуть бути зафіксовані в кадастрі або визнаються недійсними в суді. В результаті громади втрачають можливість ефективно управляти територією, реалізовувати інвестиційні проєкти та захищати свої інтереси.

Крім того, відсутність єдиного стандарту проєктування проєктів землеустрою та недостатній контроль за їх якістю з боку державних органів призводить до можливості серйозних помилок навіть у затверджених документах. Це ускладнює процес включення меж до Державного земельного кадастру, створює ризики подвійного використання земель та спричиняє конфлікти між громадами.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ТЕРИТОРІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД (НА ПРИКЛАДІ НОВОПІЛЬСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ КРИВОРІЗЬКОГО РАЙОНУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

2.1. Загальні відомості про об'єкт дослідження

Новопільська сільська територіальна громада (Новопільська СТГ) є результатом однієї з наймасштабніших хвиль адміністративно-територіальної реформи в Україні, яка стартувала у 2014 році. Ця громада була офіційно утворена у 2020 році шляхом об'єднання кількох сільських та селищних рад Криворізького району Дніпропетровської області. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України № 709-р від 12 червня 2020 року, до складу нової громади увійшли території та населені пункти, які до об'єднання перебували під юрисдикцією Радущенської селищної, Веселівської, Златоустівської, Красівської, Надєждівської, Новопільської і Широківської сільських рад [26].

Місцезорозташування Новопільської сільської територіальної громади зображено на рис. 2.1.

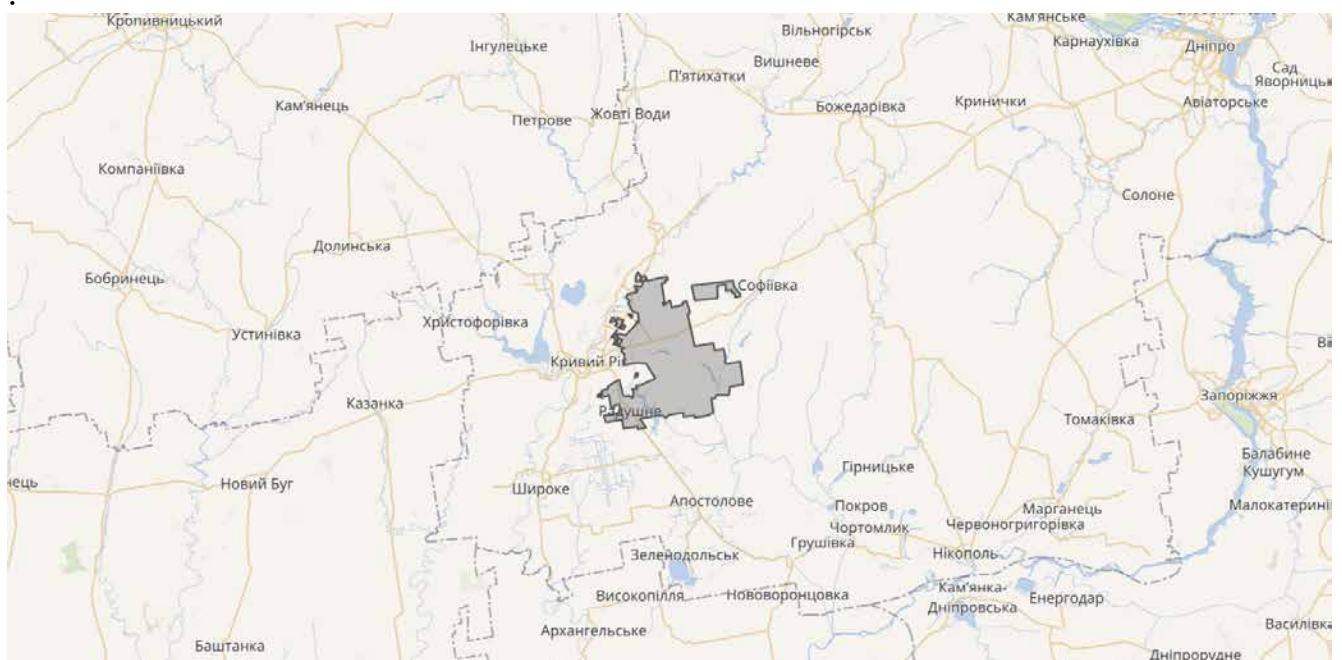

Рис. 2.1. Схема розташування Новопільської сільської територіальної громади Криворізького району Дніпропетровської області [26].

Становлення Новопільської громади відбувалося відповідно до загальнодержавної стратегії децентралізації, основна мета якої полягає у зміцненні спроможності місцевої влади, підвищенні ефективності використання бюджетних, людських та фінансових ресурсів, а також забезпеченні якісного рівня публічних послуг для мешканців. На момент об'єднання, деякі поселення й адміністративні одиниці вже володіли певним досвідом самостійного управління, проте в межах новоствореної громади вони отримали розширені повноваження, міцнішу фінансову основу та можливості для спільної реалізації програм розвитку.

Адміністративна та географічна серцевина Новопільської сільської територіальної громади — село Новопілля. Це поселення розташоване у південно-західній частині Дніпропетровської області, за 18 км від Кривого Рогу. Воно розмістилося на мальовничому степовому плато, безпосередньо над правим берегом річки Саксагань, у верхній частині Широкої ущелини. Поруч проходять ключові транспортні магістралі (державні та регіональні шляхи Н11, Т0434), а також знаходиться залізнична станція Коломицеве, що забезпечує зручне сполучення як з обласним центром, так і з сусідніми районами.

Історія села Новопілля досить давня. Воно було засноване у 1921 році переселенцями з Лозуватки й спочатку мало назву Новоукраїнка, а свою нинішню назву отримало лише у 1964 році. Центр громади є ключовим елементом у її адміністративному, культурному, освітньому та економічному житті. Тут розташовується будівля сільської ради, а юридичною адресою головної адміністрації громади є вулиця Садова, будинок 46. [27]

Сьогодні Новопілля має сучасну соціальну та комунальну інфраструктуру, включаючи газифікацію, водозабезпечення, освітні, культурні, медичні заклади

та комерційні об'єкти. Саме тут зосереджені основні адміністративні структури громади, апарат управління та найважливіші соціально-адміністративні послуги.

До складу Новописької сільської територіальної громади входить значна кількість різноманітних населених пунктів — села, селища та одне селище міського типу. Хоча у джерелах можуть відрізнятися точні цифри (деякі називають 38–39 одиниць), перелік поселень здебільшого збігається:

- село Новопілля (адміністративний центр)
- селище міського типу Радуже
- села: Андрусівка, Близнюки, Братсько-Семенівка, Бурлацьке, Веселе, Вільний Посад, Вільний Табір, Водяне, Дніпровка, Златопіль, Златоустівка, Золота Поляна, Кам'янське, Коломійцеве, Красівське, Красне, Львів, Маяк, Надєждівка, Нова Зоря, Новий Шлях, Новогригорівка, Новожитомир, Новомайське, Новомар'янівське, Новоселівка, Романівка, Садове, Степове, Суворовка, Трудове, Червоні Поди, Шевченкове, Широке, Лісопитомник, Нові Садки, Пичугине.

Розташування адміністративного центру, основних населених пунктів (Веселе, Радуже, Надєждівка, Широке, Краївське, Златоустівка) та об'єктів соціальної інфраструктури всередині громади зображено на рис. 2.2.

У старостинські округи громади (станом на 2025 рік) структурно входять підгрупи населених пунктів, згруповані навколо ключових адміністративних центрів (таких як Веселе, Радуже, Красівське, Надєждівка, Широке, Златоустівка). У сукупності ці поселення забезпечують соціально-економічну різнобічність громади та її багатогалузеву структуру [26].

Правовий статус Новописької сільської територіальної громади регулюється Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та низкою спеціальних нормативно-правових актів, що визначають діяльність сучасних територіальних громад. Основоположним документом цього статусу є

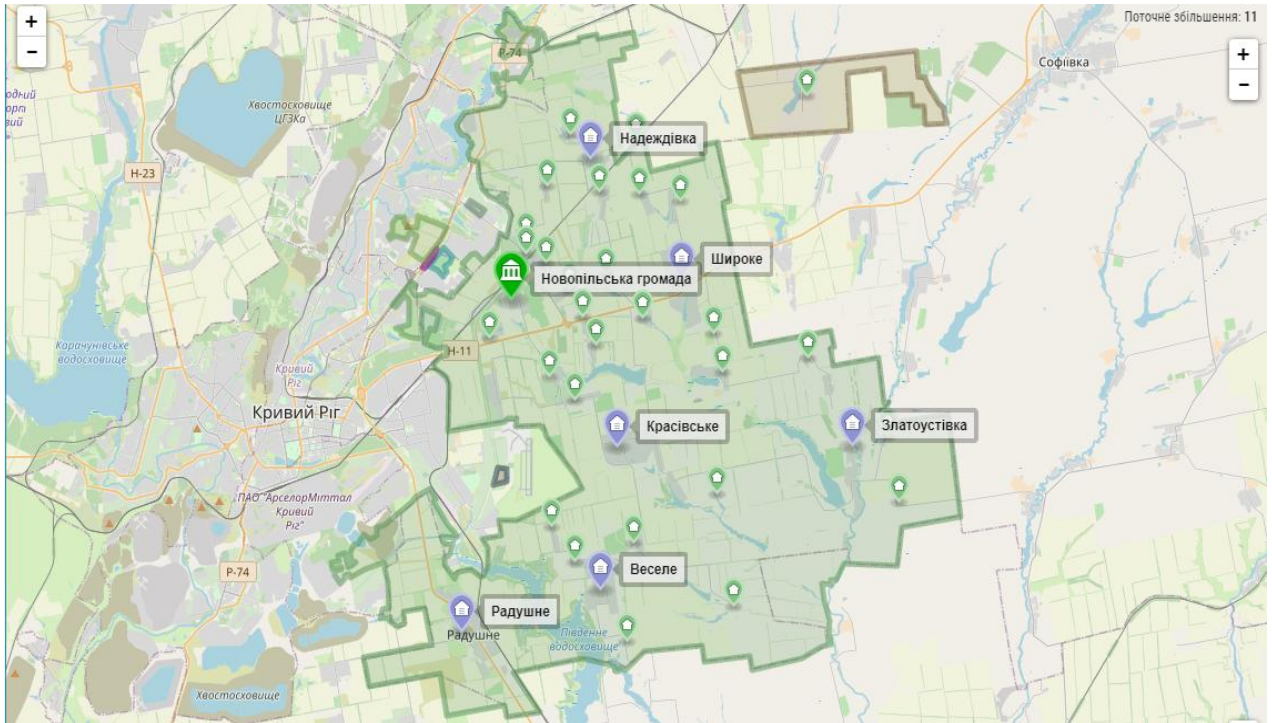

Рис. 2.2. Розташування адміністративного центру, основних населених пунктів (Веселе, Радушне, Надеждівка, Широке, Краївське, Златоустівка) та об'єктів соціальної інфраструктури всередині громади [26].

затверджений сільською радою статут громади, розробка якого обов'язково передбачає участь громадськості в обговоренні.

Новопільська громада визначає розвиток як на стратегічному, так і на поточному рівні. На 2022–2030 роки затверджена власна стратегія розвитку, територіальної громади, яка розроблялася із залученням широкого громадського обговорення проектів і ідей від різних зацікавлених сторін, зокрема мешканців громади, представників малого і середнього бізнесу, депутатів та адміністрації, ініціативних груп (рис. Рис. 2.3. (43).

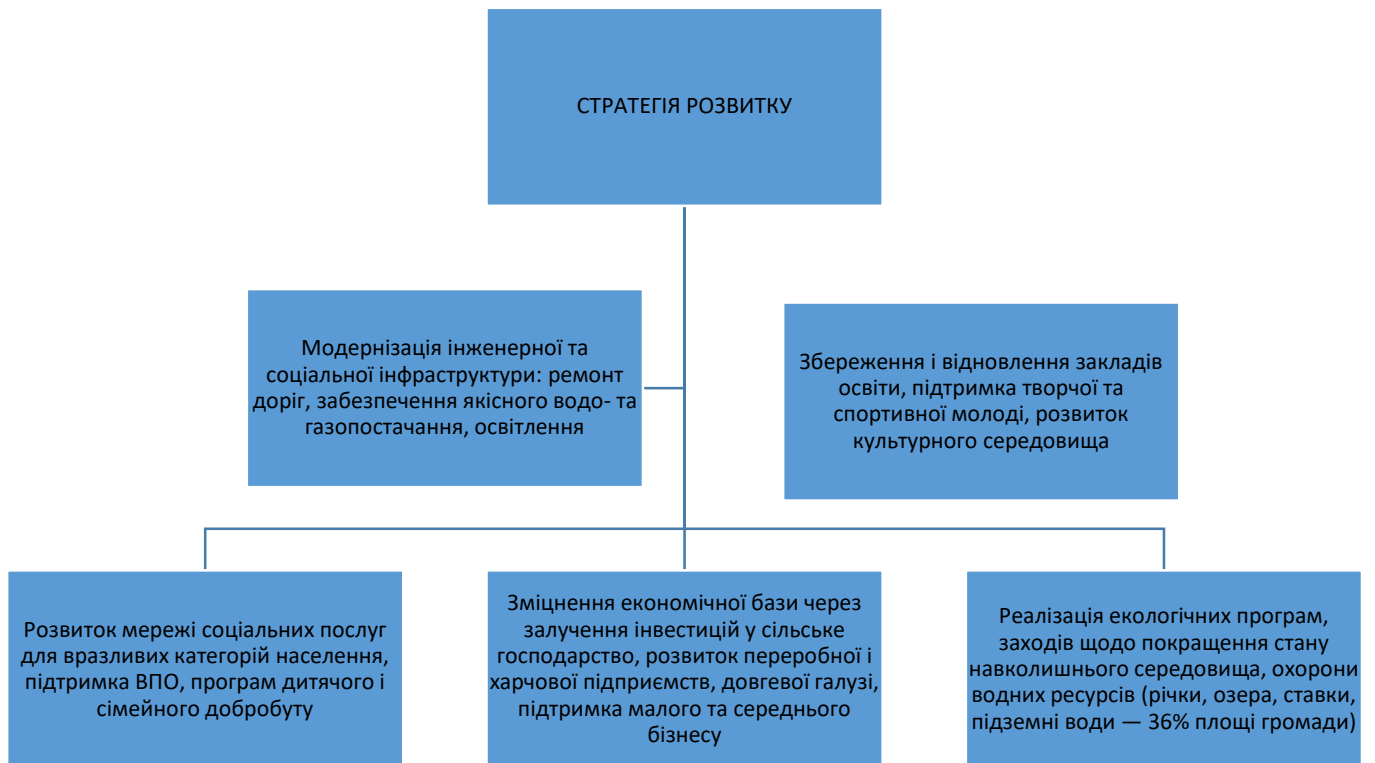

Рис. 2.3. Планування розвитку громади на стратегічному та оперативному рівнях прийняття управлінських рішень.

Частково реалізуються проекти з енергоефективності, модернізації закладів охорони здоров'я (закупівля медичного обладнання, цифровізація послуг), покращення мережі Інтернет та мобільного зв'язку.

Потужний акцент робиться на залученні інвестицій: створено реєстр потенційних об'єктів інвестування – земельних ділянок сільськогосподарського та промислового призначення, існуючих та перспективних логістичних центрів, виробничих баз. Впроваджується програма формування сприятливого бізнес-клімату для нових компаній, індивідуальних підприємців та стартапів.

Впроваджується практика регулярного моніторингу та оцінки ефективності стратегічних документів. Ключові показники розвитку оновлюються щорічно, а

управління проектами здійснюється відповідно до сучасних управлінських підходів.

Загальні відомості про об'єкт дослідження наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Основні характеристики Новописької сільської територіальної громади [26]

Показник	Значення
Рік утворення	2020
КАТОТТГ	UA12060250000064393
Тип	Сільська
Адміністративний центр	село Новопілля
Площа території	435,1 – 447 км ²
Населення (2022–2025)	16 312 – 16 850 осіб (ВПО: 623 осіб)
Кількість населених пунктів	38–39
Кількість юридичних осіб	565
Штатна чисельність органів влади	90 одиниць
Старостинських округів	6
Міське населення	3 851 (сmt Радуже, інші)
Сільське населення	близько 12 999
Освітні заклади	7 ДНЗ, 5 ЗЗСО, 1 позашкільний
Культурні заклади	1 центр культури, 7 будинків культури, 7 бібліотек
Медичні заклади	1 лікарня, 4 амбулаторії, 8 пунктів здоров'я
Соціальні послуги	Центр надання соціальних послуг (4 підрозділи)
Бюджет (доходи/видатки 2025 р.)	136 578,0 / 182 601,8 тис. грн
Індекс податкоспроможності	0,9608
Основні джерела доходів бюджету	ПДФО, акциз, єдиний податок
Екологічний податок	5 475,0 тис. грн
Кількість діючих компаній	354
Кількість діючих ФОП	497
Основні галузі	Сільське господарство, добувна промисловість, логістика
Головні проекти розвитку	Інфраструктура, освіта, медицина, інвестиційна привабливість

Новопільська громада поступово еволюціонує з класичної сільської місцевості на сучасний адміністративно-економічний та соціальний центр Криворізького району. Основними рушійними силами розвитку є оптимальне використання земельних ресурсів, активізація агробізнесу, диверсифікація економіки, залучення приватних інвестицій та участь у профільних проектах міжнародних програм підтримки децентралізації (рис. 2.4).

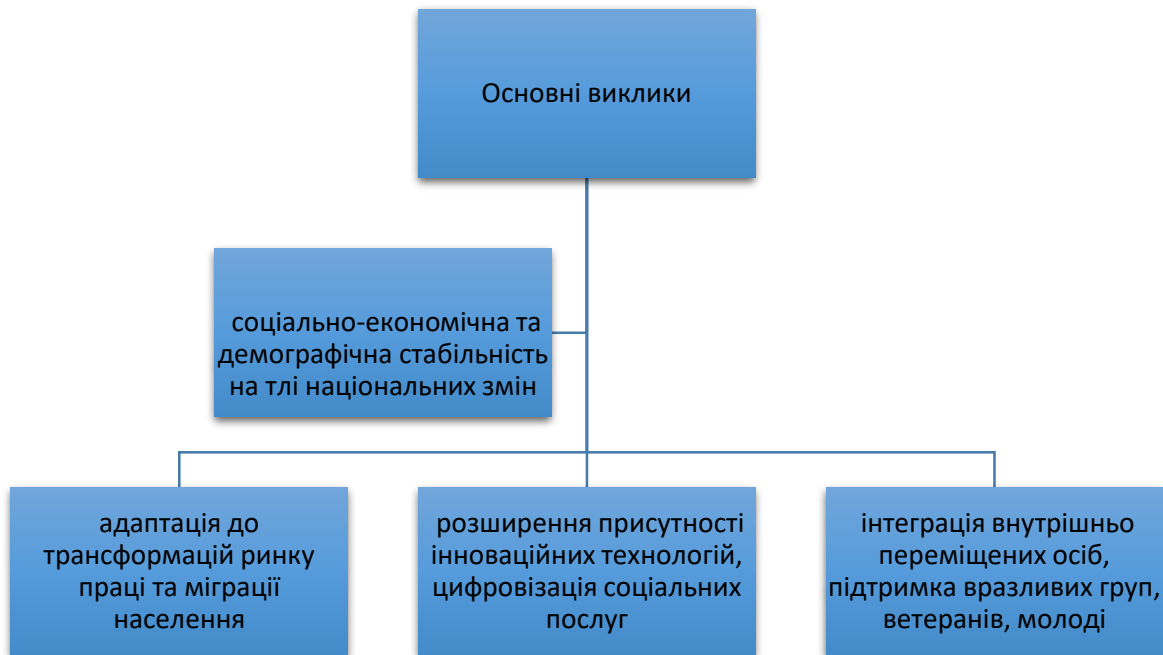

Рис. 2.4. Рушійні сили розвитку Новопільської громади.

Водночас, стратегічні програми та проекти громади базуються на принципах прозорості, відкритості до ініціатив, партнерства з бізнесом та громадянським суспільством, що забезпечує перспективи сталого та конкурентоспроможного розвитку Новопільської громади на найближчі десятиліття.

2.2. Основні етапи процесу встановлення меж території територіальної громади

Адміністративно-територіальна реформа 2020 року заклала основу для сучасної моделі об'єднаних територіальних громад, а також встановила правову основу для чіткого визначення меж їх юрисдикції, виходячи з історичних,

економічних, культурних та інших критеріїв, що визначають спроможність громади.

Рішення про початок робіт зі встановлення меж приймається на пленарному засіданні ради громади та оформлюється відповідним рішенням. Згідно із законодавством, ініціаторами можуть бути як органи місцевого самоврядування, так і члени громади, голова, постійна комісія депутатів, старійшини – у відповідних районах.

Порядок початку процесу також передбачає врахування результатів місцевих ініціатив (наприклад, колективних петицій, звернень громадян) та прийняття рішення більшістю голосів депутатів ради.

На підставі рішень інших громад (наприклад, Загвіздянської чи Довжанської ТГ) початок оформлюється актом ради – рішенням про розробку проекту землеустрою щодо встановлення меж територіальної громади. Такий документ посилається на чинне законодавство: ст. 46-1 Закону України «Про землеустрій», ст. 186 Земельного кодексу України, розпорядження Кабінету Міністрів України про визначення адміністративних центрів та затвердження територій ТГ, постанова Верховної Ради про утворення та ліквідацію районів, ст. 26 Закону України «Про місцеву автономію в Україні».

Для якісної та комплексної розробки проекту землеустрою щодо встановлення меж території територіальної громади необхідно зібрати, проаналізувати та систематизувати такі вихідні дані:

- Архівні матеріали про історичне формування та зміну меж сільських рад, селищ, міст, що увійшли до складу об'єднаної територіальної громади, включаючи рішення відповідних рад.
- Картографічні та топографо-геодезичні матеріали з Державного картографо-геодезичного фонду різних масштабів і років створення;
- дані Державного земельного кадастру (ДЗК), зокрема відомості про реєстрацію кадастрових номерів, землекористування;

- актуальні дані про фактичне землекористування на території громади, інформацію про встановлені обмеження у використанні земель, природно-заповідні, водні об'єкти та землі лісогосподарського призначення.

- повний пакет чинної містобудівної документації місцевого рівня – генеральних планів, планів зонування, стратегій просторового розвитку, комплексний план просторового розвитку території територіальної громади.

Законодавство вимагає, щоб ці матеріали були достовірними, повними та офіційно засвідченими. Згідно з новою Постановою Кабінету Міністрів № 67 від 19 січня 2024 року, топографічні та картографічні матеріали повинні зберігатися та передаватись в електронному вигляді (формати GDB, XML, GML, PDF). До основних технічних вимог належать: роздільна здатність не менше 300 dpi, повний колір, розділення на окремі цифрові шари з можливістю пошарового перегляду.

Складові частини проекту землеустрою наведено на рис. 2.5.

Якщо межі визнано дискусійними або ще не окресленими, необхідно провести узгодження із сусідами та громадами, організувати виїзні зустрічі та оприлюднити інформаційні матеріали у локальних засобах масової інформації.

Одночасно здійснюється постійна перевірка державних електронних баз даних: Єдиного реєстру територіальних спільнот, Публічної кадастрової мапи, інформаційного шару та довідника «Межі територіальних громад» – задля аналізу рівня охоплення поточною юрисдикцією та уникнення дублювання даних.

Важливо зауважити: Цей проект не має призводити до зміни меж адміністративно-територіальних одиниць, і змішування ідентифікації між різними територіальними громадами категорично заборонено (виключення становлять лише спеціальні категорії земельних ділянок).

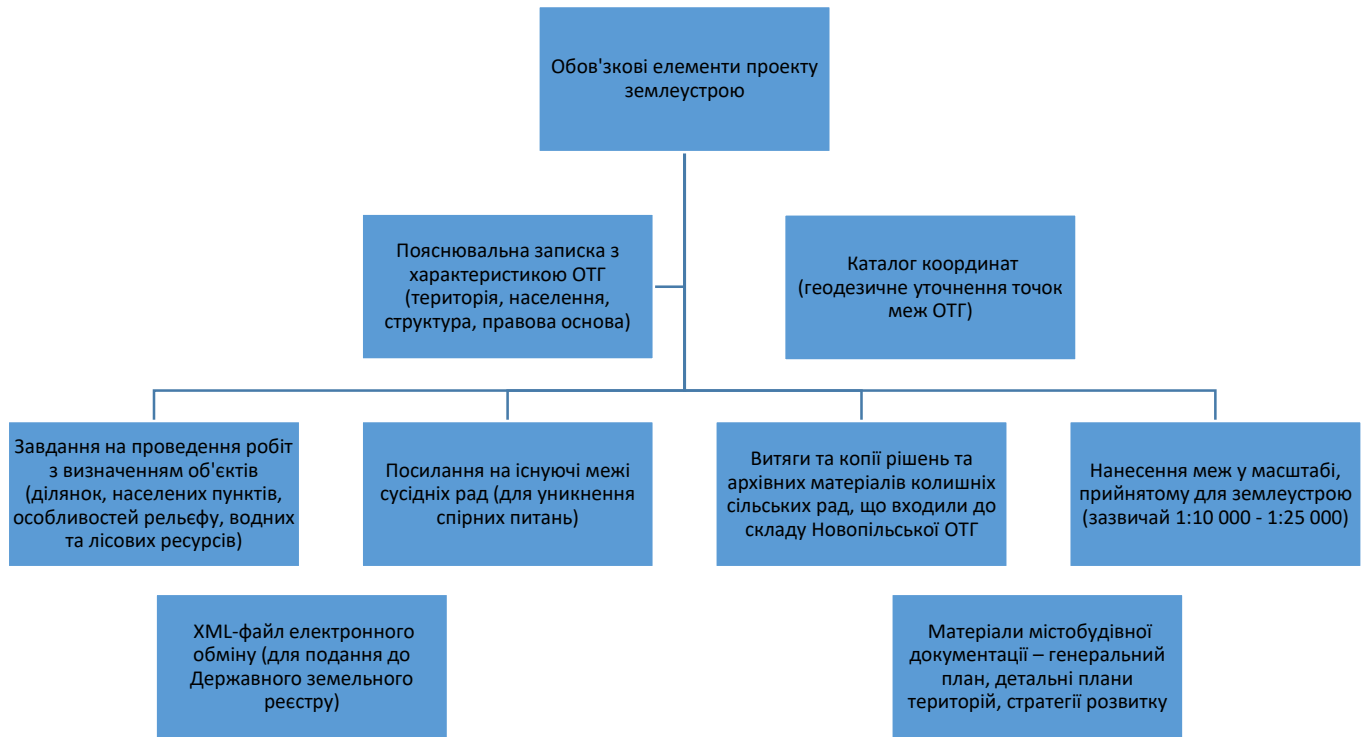

Рис. 2.5. Складові частини проекту землеустрою.

Однією з ключових вимог під час розробки проекту є чітке встановлення зовнішнього периметра територіальної громади, а також меж усіх рад, що входять до її складу. Це має відбуватися на основі історичних, архівних та актуальних документів. У випадку виникнення розбіжностей, пріоритет слід надавати результатам топографо-геодезичних досліджень та офіційним архівним матеріалам.

Особливий акцент робиться на правильності метаданих та структурі обмінного файлу (XML) – він повинен успішно пройти автоматизовану верифікацію (за структурою, метаданими, узгодженістю координат, топологією геооб'єктів) протягом 10 робочих днів та містити електронний звіт про перевірку.

Фінансування розробки проекту землеустрою здійснюється з місцевого бюджету громади (або за рахунок міжнародної технічної допомоги, якщо такі

кошти були залучені). На етапах планування витрат (підготовчі роботи, інженерні вишукування, топографо-геодезичні зйомки) виділяються окремі статті у місцевому бюджеті для покриття оплати послуг підрядних організацій, а також пов'язаних з цим організаційних та юридичних витрат.

Під час обговорення проекту землеустрою на засіданнях ради, критично важливою є участь старійшин населених пунктів, які належать до складу ТГ (оскільки вони представляють інтереси місцевих жителів), а також постійних комісій, особливо земельної/містобудівної.

Наступний етап передбачає обов'язкове узгодження підготовленого проекту з сусідніми ТГ. На офіційному рівні це підтверджується рішенням відповідної сусідньої ради про затвердження меж (як свідчить досвід Довжанської та Загвіздянської громад, погодження приймається колегіально, оформлюється протоколами сесій і додається до всіх матеріалів затвердження).

Відповідно до чинного законодавства, проведення громадських слухань є невід'ємною складовою процесу затвердження плану землеустрою границь громади. Ініціювати громадське обговорення можуть як окремі громадяни, так і рада, міський чи селищний голова (мер), або староста.

Стандартна процедура включає наступні кроки:

- подання офіційної письмової ініціативи (шляхом збору підписів чи поданням звернення);
- обов'язкова реєстрація ініціативи на офіційному веб-ресурсі громади та/або в реєстрі інструментів участі громадськості;
- організація публічного обговорення проекту (оголошення, проведення зборів);
- оформлення протоколу слухань (з фіксацією підписів, дати, кількості присутніх, внесених пропозицій та результатів голосування);
- оприлюднення прийнятого рішення у ЗМІ та на офіційному сайті;
- передача пропозицій на розгляд депутатського корпусу ради.

За підсумками проведених слухань, рада громади має право розглянути, повністю відхилити або частково врахувати пропозиції, які надійшли від мешканців.

В ході громадських обговорень та погоджень спільно вирішуються конкретні прикордонні питання – як-от врегулювання спорів щодо паїв, прав землекористування, розташування об'єктів соціальної інфраструктури, меж шкільних або фельдшерських округів тощо.

Після успішного проходження всіх необхідних процедур погодження, проект землеустрою подається на затвердження до виконавчого органу Новопільської сільської ради (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2.

Поетапний процес встановлення меж Новопільської ТГ

Етап	Дії/Процедури	Ключові документи/суб'єкти
Ініціація	Рішення ради ОТГ, формування ініціативної групи, звернення/петиції	Рада, голова, староста
Підготовка даних	Збір архівних, картографічних матеріалів, геодезична зйомка, аналіз ДЗК	Виконком, геодезична організація
Розробка проекту	Складання проекту, опис меж, розробка креслень, каталог координат	Землевпорядник, розробник
Погодження	Внутрішнє узгодження (рада, старости), погодження з сусідами	Рада, суміжні громади
Громадські слухання	Ініціація, організація, протоколювання, оприлюднення	Громадяни, рада, комісії
Затвердження	Сесія ради, ухвалення рішення, підписання головою	Рада територіальної громади
Реєстрація	Подача у ДЗК, електронна валідація, отримання витягу	Держгеокадастр, рада територіальної громади

Загальна тривалість етапів становить від 3 до 12 місяців (за умови відсутності спірних питань між громадами та необхідності додаткової експертизи). На тривалість суттєво впливають: розмір території, кількість сусідніх рад, наявність суперечок, етапи фінансування та організація громадських слухань.

Реформа 2020 року змінила підхід до адміністративного поділу – замість кількох місцевих рад були сформовані великі ОТГ, а сільські голови та старости стали ключовими у представництві інтересів мешканців окремих населених пунктів під час встановлення меж, затвердження бюджету, планування забудови тощо. Староста бере участь в ініціюванні громадських слухань, підготовці документів та виступає посередником у комунікаціях з мешканцями.

Кошти на розробку проекту землеустрою, геодезичні роботи та подальшу реєстрацію меж передбачаються в місцевому бюджеті, як складова витрат на землеустрій та містобудування. Розробка бюджету, залучення позабюджетних коштів (грантів, субсидій) здійснюються через відповідні програми та рішення ради.

Юридичний супровід процедур є обов'язковим для захисту інтересів громади. Порушення послідовності (без узгодження із сусідніми радами або проведення громадських слухань) є підставою для апеляції. У разі виникнення конфліктів суперечки розглядаються адміністративними судами, але на практиці переважає домовленість, досягнута на етапі узгодження.

Встановлення меж території Новопільської сільської територіальної громади базується на чіткій послідовності процедур, що гарантує законність меж, їх реєстрацію в державних реєстрах з урахуванням прав та очікувань мешканців та забезпечує правову основу для всіх управлінських рішень у сфері землекористування земельному кадастрі та підтверджується безкоштовним витягом до ради. Саме таке комплексне виконання етапів є основою сталого

розвитку та правового управління територією Новописької ОТГ в умовах сучасного адміністративно-територіального устрою України (рис. 2.7).

Рис. 2.7. Послідовність процедур зі встановлення меж території Новописької сільської територіальної громади

2.3. Обґрунтування потреби у встановленні меж території територіальної громади

У контексті масштабного адміністративно-територіального перетворення та передачі повноважень на місця в Україні, процедура юридичного фіксування кордонів територіальних громад набуває стратегічної ваги. Вступне положення цього розділу підтверджує, що для Новописької сільської територіальної громади цей захід є не простою формальністю, а виступає базовим елементом її організаційної структури. Мета цієї частини роботи полягає у всебічному доведенні необхідності такої фіксації через розгляд низки взаємопов'язаних чинників.

Насамперед, аналіз базується на правовій експертизі, яка чітко демонструє: без законодавчо окресленої території неможливе повноцінне набуття конституційного статусу громади як основного суб'єкта місцевого самоврядування. Затвердження меж юридично є необхідною умовою для забезпечення легітимності повноважень її управлінських органів, встановлення сфери дії ухвалених рішень та захисту права громади на комунальне майно.

Далі розглядається управлінсько-адміністративний аспект. Акцентується на тому, що чітко встановлені кордони слугують просторовою основою для налагодження ефективного менеджменту, стратегічного планування розвитку, формування та виконання бюджетних планів, а також організації процесу надання адміністративних послуг для ідентифікованого кола населення.

Значне місце в обґрунтуванні займає економічна складова. Підкреслюється, що чітке визначення меж є гарантом фінансової стійкості громади, оскільки вона забезпечує прозорість руху фіскальних коштів, створює передумови для раціонального використання майна та залучення капіталовкладень. Це має вирішальне значення для підтримки стабільного регіонального розвитку.

Окремо вивчається соціально-географічна доцільність. Встановлення меж сприяє об'єднанню мешканців, що увійшли до складу громади, формуванню

єдиної спільної ідентичності та забезпеченню рівноправного доступу до суспільних благ, а також дозволяє врахувати історично усталені та господарські зв'язки між різними населеними пунктами.

Юридичне та конституційне підтвердження необхідності визначення території Новопільської сільської територіальної громади є першочерговим і фундаментальним, адже саме правова база створює підґрунтя для її функціонування. Цей підрозділ зосереджений на вивченні нормативно-правових документів, які визначають територію громади як обов'язковий елемент її правового статусу.

Основою для дослідження є положення Конституції України (стаття 140), де територіальна громада визначена як первинна одиниця місцевого самоврядування, а також стаття 7 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», що прямо передбачає: «Територіальна громада реалізує повноваження місцевого самоврядування в межах адміністративно-територіальних одиниць...». Аналіз цих норм підтверджує, що простір для реалізації функцій громади мусить бути чітко зафіксований. Без офіційно оформлених кордонів неможливо ідентифікувати громаду як суб'єкта публічного права, учасника бюджетного процесу та адміністративних процедур.

У роботі стверджується, що встановлення меж є вирішальним фактором для легітимізації діяльності управлінських органів Новопільської громади – сільського голови та ради. Юридично визначена територія де-юре окреслює межі їхньої компетенції та відповідальності. Крім того, цей процес прямо пов'язаний із забезпеченням верховенства права, адже саме межі території встановлюють просторову юрисдикцію рішень ради, дію статуту та порядок розпорядження комунальним майном.

Правове обґрунтування наголошує, що визначення меж для Новопільської громади не була технічним заходом, а виявилася обов'язковою правовою умовою для набуття нею повного статусу, передбаченого основним законом та

законодавчими актами України, і послужила основою для подальшої законної діяльності всіх інститутів місцевого самоврядування.

Адміністративно-управлінське підтвердження необхідності визначення кордонів Новописької сільської територіальної громади розкриває практичну функціональну потребу у чітко окресленій території для забезпечення ефективної щоденної роботи місцевих органів влади. Якщо правова аргументація стосується статусу, то адміністративна фокусується на методах реалізації цього статусу.

Без точної фіксації меж неможливе ефективне адміністративно-територіальне управління та планування. Насамперед, це стосується процедури формування та виконання місцевого бюджету. Чітко окреслена територія дозволяє точно визначити базу платників податків (фізичних осіб та суб'єктів господарювання) і об'єкти комунальної власності, що є гарантом прозорих, стабільних надходжень до бюджету та ефективного розподілу коштів.

Встановлення меж є базою для організації системи надання адміністративних послуг. Воно дає можливість визначити точне коло мешканців, які мають право на отримання послуг від громади, що підвищує цілеспрямованість та результативність роботи адміністрації. Також, процес формування виборчих округів для проведення місцевих виборів не може бути реалізований без чіткого визначення території проживання виборців.

Ключовим моментом є розробка документів територіального планування, до яких належать стратегія розвитку та генеральний план. Ці документи, спрямовані на довгострокове вдосконалення інфраструктури, соціальної сфери та економіки, можуть бути реалістичними лише за умови наявності конкретного просторового контуру, для якого вони розробляються.

Адміністративно-управлінське обґрунтування демонструє, що встановлення меж для Новописької громади – це не юридичний формалізм, а практичний інструмент, що забезпечує операційну діяльність, планування розвитку та надання послуг населенню на чіткій, законній основі.

Економічне та фіскальне підтвердження необхідності визначення території Новописької сільської територіальної громади є критично важливим для забезпечення її фінансової незалежності та стійкого зростання. Цей підрозділ фокусується на аналізі того, як чітко окреслена територія створює фундамент для економічної спроможності громади.

По-перше, фіксація меж гарантує прозорий розподіл надходжень від податків і зборів. До консолідованого бюджету Новописької громади зараховуються кошти від податку на доходи громадян, єдиного податку, плати за землю та нерухоме майно, що дає змогу акумулювати фінансові ресурси для розвитку інфраструктури та соціальних програм на всій об'єднаній території.

Крім того, юридично оформлені межі легалізують управління комунальним майном. Це стосується сільськогосподарських угідь, земель під об'єктами комунальної нерухомості, а також самих будівель. Точний кадастровий облік дозволяє оптимізувати використання цього майна, здавати його в оренду та отримувати стабільні фінансові надходження до скарбниці.

Важливим аспектом є створення зрозумілих умов для залучення інвестицій. Для потенційних інвесторів визначені межі громади означають чітке розуміння, з якими муніципальними органами необхідно взаємодіяти, та на якій саме території діятимуть податкові стимули та інші умови ведення господарської діяльності. Це значно підвищує інвестиційну привабливість регіону.

Також, наявність встановлених кордонів є обов'язковою умовою для економічного планування. Розробка стратегій розвитку, програм підтримки малого бізнесу, розкриття туристичного потенціалу потребують точної територіальної прив'язки та оцінки наявних ресурсів у межах конкретної просторової одиниці.

Економічне обґрунтування свідчить, що встановлення меж для Новописької громади є запорукою її фінансової самодостатності, раціонального

управління ресурсами та формування сприятливого інвестиційного клімату для подальшого соціально-економічного поступу.

Соціально-географічне та ідентифікаційне підтвердження необхідності фіксації меж Новопільської сільської територіальної громади розкриває значення цього процесу для формування суспільної єдності та підвищення якості життя населення. Цей підрозділ аналізує, як територіальна делімітація сприяє соціальній інтеграції та упорядкуванню життєдіяльності громади.

По-перше, встановлення меж є важливим каталізатором для об'єднання громадян та формування спільної суспільної ідентичності. Офіційне юридичне оформлення єдиної території сприяє усвідомленню мешканцями різних населених пунктів їхньої приналежності до однієї спільноти зі спільними цілями, що є фундаментом для активної участі у місцевому самоврядуванні та громадській діяльності.

Крім того, чіткі межі забезпечують рівноправний доступ усіх мешканців до соціальних послуг та ресурсів. Вони окреслюють територію, де діють програми соціального захисту, функціонують освітні та медичні заклади, що фінансуються з єдиного бюджету громади. Це сприяє соціальній рівності та мінімізації територіальних диспропорцій.

Важливим аспектом є врахування історичних, культурних та господарських зв'язків між населеними пунктами, що увійшли до складу об'єднання. Встановлення меж дозволяє формалізувати існуючі взаємодії та спільність інтересів, які історично склалися між сусідніми селами.

Соціально-географічне обґрунтування демонструє, що встановлення меж для Новопільської громади є важливим чинником соціальної інтеграції, забезпечення рівних прав мешканців та ефективного вирішення спільних проблем із сусідніми територіальними одиницями.

Обґрунтування необхідності визначення меж Новопільської сільської територіальної громади у контексті реформи децентралізації влади розкриває

стратегічну важливість цього етапу для впровадження державної політики адміністративно-територіальних змін. Цей підрозділ аналізує, як фіксація територіальних кордонів відповідає завданню створення спроможних територіальних одиниць.

Передусім, встановлення меж є обов'язковим етапом децентралізаційної реформи, що передбачено Законом України "Про добровільне об'єднання територіальних громад". Для Новописької громади це означало законодавче закріплення нового адміністративно-територіального утворення, здатного ефективно виконувати повноваження, передані від держави (рис. 2.8).

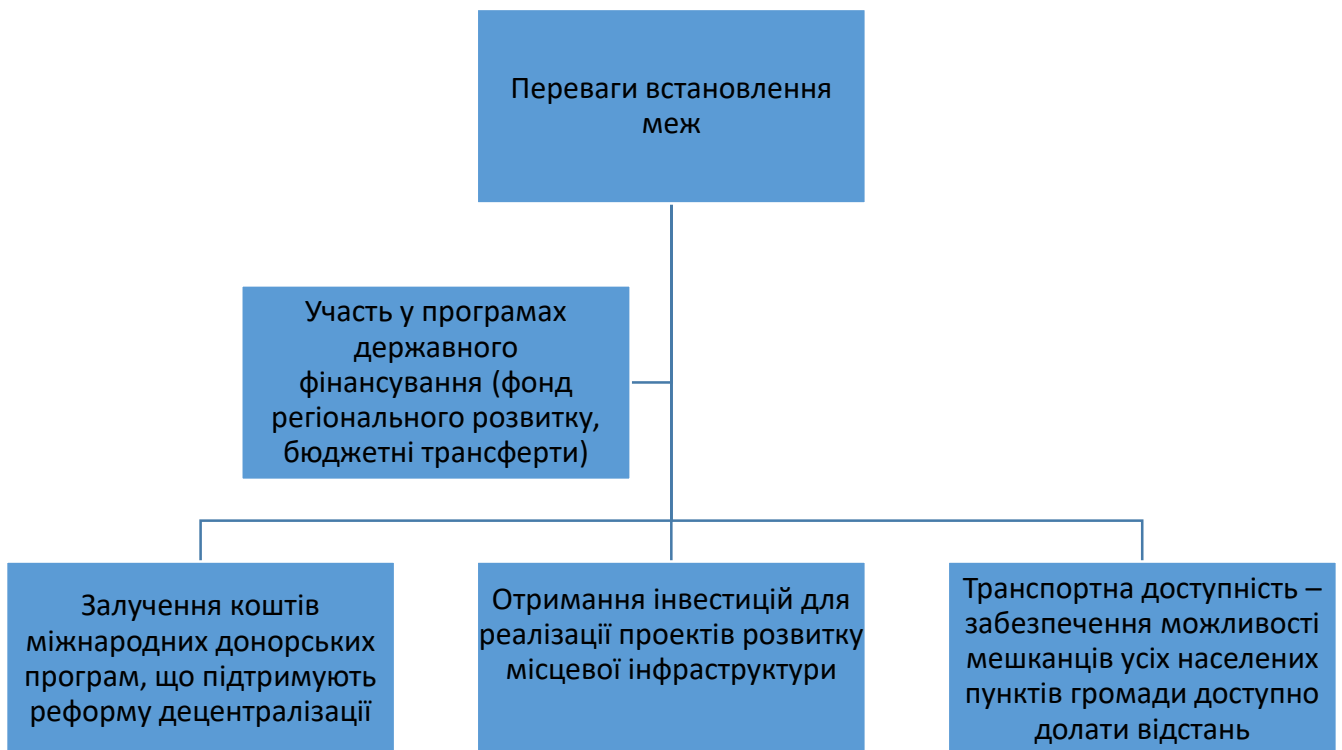

Рис. 2.8. Преваги щодо встановлення меж території Новописької сільської територіальної громади

Проведений аналіз дозволяє констатувати, що потреба у встановленні меж території Новописької сільської територіальної громади має комплексний, багатоаспектний та системний характер. Дослідження показало, що ця потреба ґрунтується на взаємопов'язаній комбінації правових, адміністративно-

управлінських, економічних, соціально-географічних чинників, а також вимог сучасної реформи децентралізації влади.

Для Новописької сільської територіальної громади процес встановлення меж став вирішальним етапом у її інституційному становленні. Він забезпечив легалізацію статусу громади як повноцінного суб'єкта місцевого самоврядування, створивши необхідні передумови для ефективного виконання її повноважень. Юридично оформлені межі сформували просторову основу для функціонування органів влади, планування розвитку та забезпечення стабільності всіх сфер життєдіяльності громади.

Практичним результатом цього процесу стало створення умов для стабільного економічного зростання через чітке визначення фіскальної бази, оптимізацію управління комунальною власністю та залучення інвестицій. Одночасно встановлення меж сприяло соціальній консолідації населення, формуванню спільної ідентичності та забезпеченню рівного доступу мешканців усієї території до соціальних послуг та ресурсів громади.

Таким чином, встановлення меж виявилось не технічною формальністю, а стратегічним завданням, успішне вирішення якого стало запорукою подальшого сталого розвитку Новописької сільської територіальної громади та підвищення якості життя її мешканців.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ВСТАНОВЛЕННЯ МЕЖ ТЕРИТОРІЇ НОВОПІЛЬСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ КРИВОРІЗЬКОГО РАЙОНУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1. Вплив географічних, соціально-економічних та екологічних факторів на встановлення меж громад

В сучасних умовах формування та встановлення меж територіальних громад слід враховувати комплексний вплив різних груп факторів, що визначають соціально-економічний розвиток території, її природні умови та можливості для організації сталого землекористування.

Географічні чинники включають природно-ресурсний потенціал, кліматичні умови, рельєф, наявність водних ресурсів, транспортну доступність, близькість до центрів економічної активності та інші просторові характеристики, які формують базу для територіального розвитку громад. Відповідно до Кизима, Семигуліної та Ярошенка, географічне положення території та її ресурсооснащеність визначають не лише функціональне зонування територій, а й умови розвитку інфраструктури, що безпосередньо впливає на вибір меж громад та їх інтеграційні зв'язки з навколишніми регіонами. Рельєф, кліматичні умови та наявність природних об'єктів (ліси, річки, корисні копалини) становлять немобільні ресурси, які впливають на планування землекористування і формують природні межі територіальних громад [28]. Як зазначено у посібнику з територіально-просторового планування землекористування (Третяк та ін., 2022), врахування природно-кліматичних факторів є основою для формування сталого землекористування, що потребує визначення меж у межах ре альних природних особливостей та оптимізації використання земельних ресурсів [29].

Новопільська територіальна громада формує свою територію з урахуванням географічних факторів, таких як природно-ресурсний потенціал, кліматичні умови, рельєф, наявність водних ресурсів та транспортна доступність. Ці фактори

безпосередньо впливають на планування землекористування, формування меж громади та розвиток інфраструктури. Територія громади включає природні межі, створені лісами, річками та іншими природними об'єктами, що виступають у ролі нерухомого майна. Таке врахування природно-кліматичних особливостей сприяє сталому землекористуванню, оптимальному використанню земельних ресурсів, а також створенню сприятливих умов для соціально-економічного розвитку громади. Визначення меж базується на детальному аналізі природних особливостей та забезпечує гармонійну інтеграцію громади в регіональне середовище, збереження історико-культурної спадщини та покращення якості життя її мешканців.

Соціально-економічні чинники обумовлені історичними, культурними, демографічними, економічними та інституційними особливостями населення і території. Вони включають рівень зайнятості, інвестиційну привабливість, наявність інфраструктури, якість житлового середовища, соціальне забезпечення, рівень розвитку місцевої економіки та інші фактори, які визначають якість життя мешканців громади. За дослідженнями Кизима та співавторів (2022), ефективне публічне управління просторовим розвитком територіальних громад неможливе без аналізу та врахування соціально-економічної спроможності громад, їх ресурсного потенціалу, демографічних особливостей та ступеня розвитку інфраструктури. Встановлення меж громад має враховувати ці чинники з метою забезпечення економічної життєздатності новоутворених адміністративних одиниць, сприяння їх саморозвитку та інтеграції у регіональні системи [28].

Ймовірні конфлікти при визначенні меж можуть виникати через адміністративні накладки, різні системи обліку земель, культурні відмінності та унікальні соціальні традиції, що потребує ретельного врахування при розробці проектів меж. Практичні приклади встановлення меж територіальних громад також демонструють необхідність врахування факту накладання меж існуючих

адміністративних одиниць на природні або історично сформовані кордони, що впливає на точність межових проектів. Екологічні умови та потреба у збереженні природного середовища відіграють важливу роль у встановленні меж громад, оскільки межі територій повинні враховувати існуючий екологічний стан, забезпечення екологічної безпеки, механізми захисту природних ресурсів, водних об'єктів, а також адаптацію землекористування до кліматичних змін. Як відзначають Третяк та колеги (2022), підходи до територіально-просторового планування в Україні спрямовані на забезпечення екологічно раціонального землекористування, що передбачає впровадження функціональних зон із урахуванням екологічних обмежень та пріоритетів. Формування відповідних меж громад має забезпечувати ефективний захист природних екосистем і сприяти сталому використанню земельних ресурсів [29].

Визначення меж Новописької територіальних громад стикається з низкою потенційних суперечностей, що виникають внаслідок застосування адміністративних ліній, різних земельних реєстрів, культурних особливостей та соціальних традицій місцевих громад. Практичний досвід показує, що накладання меж адміністративних одиниць на природні або історично сформовані кордони створює проблеми для точності та прийнятності проектів меж. Для громади Новописької, як і для інших, під час визначення меж важливо враховувати екологічний стан території, що включає охорону природних екосистем, водних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та адаптацію землекористування до зміни клімату. Застосування принципів екологічно безпечного землекористування з урахуванням функціонального зонування є невід'ємною частиною територіального та просторового планування.

Такі підходи сприяють сталому розвитку громади, мінімізують внутрішні та зовнішні конфлікти, підтримують природну спадщину та створюють умови для ефективного та збалансованого використання земельних ресурсів. Водночас, врахування історико-культурних особливостей та соціальних традицій підвищує

соціальну згуртованість громади та її здатність конструктивно вирішувати потенційні проблеми, пов'язані з територіальними межами.

Визначення кордонів Новописької сільської територіальної громади, що розташована у Криворізькому районі, було здійснено, беручи до уваги низку суттєвих географічних, соціоекономічних та екологічних факторів. Це дало змогу організувати територіальний простір оптимальним чином для забезпечення ефективного управління та подальшого розвитку громади.

Насамперед, географічний чинник полягав у значній площі громади, яка сягає приблизно 435–447 квадратних кілометрів, охоплюючи 38–39 населених пунктів. Село Новопілля слугує адміністративним центром цієї громади. Процес визначення меж ґрунтувався на наявних на ту пору кордонах сільських рад та інших адміністративних одиниць, використовуючи дані Державного земельного кадастру, а також індексні кадастрові карти, що забезпечило чітке окреслення зовнішніх зон юрисдикції.

Соціально-економічні умови також мали вагомий вплив на формування меж. Чисельність населення громади становить близько 16–17 тисяч осіб, серед яких помітна частка сільського населення. На території функціонує 565 зареєстрованих юридичних осіб та приблизно 500 фізичних осіб-підприємців. Економічна активність передусім зосереджена у сферах аграрного сектору, видобувної промисловості та логістичних послуг, що формує функціональне призначення різних територій громади. При встановленні кордонів бралися до уваги місця розташування ключових об'єктів соціальної інфраструктури, адміністративних та виробничих потужностей, що гарантує зручність управління та доступність сервісів для мешканців.

Екологічні аспекти, зокрема передбачені природоохоронні заходи та сплата екологічного податку громадою, стали підставою для заходів із збереження природних активів та накладення певних обмежень на використання окремих територій, що, своєю чергою, вплинуло на кінцеву конфігурацію меж. При

розробці кордонів були враховані природоохоронні зони та екологічні вимоги, спрямовані на досягнення сталого розвитку регіону та підвищення якості життя його населення.

Встановлення кордонів територіальної громади супроводжувалося розробкою відповідного проєкту землеустрою, який інтегрував усі вищезазначені аспекти. Технічна документація була сформована на основі актуалізованих кадастрових відомостей та чинних нормативно-правових актів, з обов'язковим урахуванням змін в адміністративно-територіальному ладі та процесу об'єднання сільських рад у єдину громаду. Це забезпечило необхідну законодавчу базу для офіційного затвердження меж громади відповідно до українського законодавства та встановлених нормативних критеріїв.

Крім того, екоумови впливають на розподіл населення і структуру господарської діяльності в межах територіальних громад, що є важливим для визначення меж із підвищенням рівня їх екологічної стійкості та життєдіяльності населення.

Зарубіжні дослідження також підкреслюють значущість цих факторів. Наприклад, King та Blackmore 2013 відзначають, що фізичні та політичні межі впливають на соціальну вразливість громад і взаємодію між ними, а географічні особливості формують просторові обмеження для розвитку [30].

У своїх працях розкривають комплексність соціальних і екологічних меж, що накладаються на територіальні можливості і розвиток суспільств. Dallimer та інші 2015 акцентують увагу на тому, що межі спільнот мають враховуватися з екологічної точки зору, зокрема щодо збереження біорізноманіття і функцій екосистем [31].

Таким чином, встановлення меж територіальних громад є комплексним процесом, який вимагає системного врахування географічних, соціально-економічних та екологічних факторів. Ці фактори взаємодіють між собою і повинні бути інтегровані в систему територіально-просторового планування та

публічного управління для забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя в громадах.

3.2. Розробка рекомендацій для вдосконалення процесу встановлення меж громад

Встановлення меж територіальних громад є однією з ключових складових формування ефективної системи місцевого самоврядування в Україні, що сприяє соціально-економічному розвитку, зміцненню адміністративної спроможності громад та забезпеченню їх сталого розвитку [11]. Аналіз нормативної бази та практичного досвіду показує необхідність вдосконалення існуючих процедур та механізмів встановлення меж, що базується на системному підході та інтеграції сучасних технологій і методик.

Рекомендується активне впровадження сучасних геоінформаційних систем (ГІС) та цифрових кадастрових даних для точного визначення та фіксації меж на місцевості. Застосування систем координат WGS-84 у поєднанні із цифровою векторизацією дозволить підвищити точність межових проектів і зменшити кількість спірних ситуацій. Електронний формат кадастрових даних має стати основою для відкритого доступу громадськості та органів влади до інформації про межі, що підвищить прозорість процесу та довіру до інституцій [32].

У світовій практиці визначення меж між територіальними громадами та адміністративними одиницями зазвичай ґрунтується на історичних, культурних, соціально-економічних та екологічних характеристиках певної території. Згідно з аналізом пострадянських кордонів України, ці розмежування перебувають у постійному стані змін, що пов'язано з політичними, соціальними та економічними процесами. У цьому контексті надзвичайно важливо усвідомлювати історичну спадщину та взаємодію із сусідніми територіями, що іноді призводить до розбіжностей та вимагає пошуку адаптивних рішень [33].

Для України та Новописької територіальної громади зокрема це вимагає використання сучасних цифрових інструментів (ГІС, система координат WGS-

84) для точного визначення та забезпечення прозорості документів про кордони, що відповідають міжнародним вимогам. Використання таких рішень допомагає запобігти конфліктним ситуаціям, гарантує збалансований розвиток території та зміцнює міжмуніципальну взаємодію в контексті загальної регіональної інтеграції.

Необхідно удосконалити нормативно-правове забезпечення процесу встановлення меж, впровадивши чіткі алгоритми взаємодії між органами місцевого самоврядування, державними установами та громадськістю. Важливо впровадити єдині стандарти розробки проектів землеустрою, що регламентують зміст, форму та процедури погодження меж, зокрема враховуючи межі суміжних громад для уникнення конфліктів. Законодавчі зміни мають забезпечити можливість оперативного внесення корекцій до меж у разі зміни територіального устрою або у випадку спорів [25].

Слід посилити участь громадськості в процесі встановлення меж шляхом обов'язкових консультацій та відкритих слухань. Врахування думки місцевих мешканців, особливо у питаннях, що стосуються екологічних, історичних і соціальних аспектів, дозволить врахувати локальні особливості і підвищить легітимність прийнятих рішень. Забезпечення інформаційної відкритості та поширення відповідної документації є необхідним елементом демократичного врядування територіальними громадами [34].

Важливим аспектом є інтеграція планування меж з іншими видами просторового розвитку, такими як містобудівне планування, екологічні обмеження та соціально-економічна стратегія розвитку території. Комплексне просторове планування дозволяє не лише встановити межі, а й визначити функціональне призначення території з урахуванням довгострокових пріоритетів розвитку [35].

Впровадження цих рекомендацій сприятиме підвищенню якості, ефективності та прозорості процесу встановлення меж територіальних громад, що забезпечить їх сталий розвиток та посилить місцеве самоврядування.

Новопільська територіальна громада – одна з адміністративних одиниць, розташованих у Криворізькому районі Дніпропетровської області, з адміністративним центром у селищі Новопілля. Ця громада займає площу приблизно 435 квадратних кілометрів, де проживає понад 16 800 осіб, значна частина яких – сільські жителі.

Визначення та офіційна реєстрація меж Новопільської територіальної громади – це надзвичайно важливе завдання, яке забезпечити територіальну цілісність та підтримати ефективне управління існуючими ресурсами, розвиток місцевої інфраструктури та соціально-економічну стабільність.

Враховуючи це, мої пропозиції, спрямовані на вдосконалення процедури визначення меж новоствореної громади, передбачають впровадження передових геоінформаційних систем (ГІС) та використання сучасних цифрових кадастрових даних. Це дозволить формувати найточніші та найактуальніші картографічні матеріали меж, знижуючи ризик виникнення розбіжностей та конфліктних ситуацій із сусідніми адміністративними утвореннями.

Наступний кроком - це підвищення рівня міжмуніципальної взаємодії шляхом активізації діалогових платформ та створення інституцій посередництва, що сприятимуть швидкому вирішенню потенційних конфліктів. Водночас необхідно забезпечити повну прозорість на всіх етапах процесу шляхом залучення громадськості.

Особливу увагу слід приділяти екологічним аспектам, зокрема, з точки зору близькості кордонів до водойм та природоохоронних зон. Це є необхідною умовою для забезпечення сталого розвитку громади та збереження її природних ресурсів. Тому лише комплексний підхід, фундаментальною основою якого є ефективне використання сучасних технологій, гнучкість регуляторної системи,

відкритість до діалогу з громадськістю та надійне збереження екологічного балансу, гарантуватиме успішне та правильне встановлення меж Новопільської територіальної громади та створить міцну основу для її майбутнього гармонійного функціонування.

Визначення кордонів Новопільської сільської територіальної громади відбувалося з використанням сучасних, практичних підходів, що гарантували точність, комплаєнс із законодавством та врахування унікальних характеристик місцевості. Центральним елементом цієї роботи стала підготовка проєкту землеустрою, який охоплював детальний опис периметру громади, масштабні графічні матеріали та перелік координат ключових точок. Для створення цього документа активно використовувалися архівні дані, відомості з кадастру та узгодження з прилеглими громадами, що дозволило зберегти історично сформовані адміністративні лінії та мінімізувати потенційні суперечки щодо територій.

Ключовим практичним кроком були геодезичні та топографічні виміри безпосередньо на місці, котрі забезпечили точне окреслення межових маркерів та їхнє фізичне закріплення відповідними знаками. Ці заходи не лише посилили юридичну вагу визначених меж, а й надали реальної прив'язки до ландшафтних та адміністративних орієнтирів, важливих для населення громади. Під час роботи значна увага приділялася аналізу соціально-економічних аспектів, зокрема розміщенню населення та ключових інфраструктурних об'єктів — адміністративних установ, закладів освіти, охорони здоров'я та культури. Це забезпечило досягнення оптимального балансу між просторовою цілісністю громади та зручністю для її користувачів. Екологічні аспекти розмежування також бралися до уваги: збереження природних зон і забезпечення екологічної безпеки стали невід'ємною складовою розробленого проєкту.

Наступним важливим етапом було внесення даних про межі до Державного земельного кадастру, що надало усьому процесу офіційного та правового

підгрунтя. До цього моменту межі громади пройшли обов'язкову процедуру згоди з сусідами та відповідними органами місцевого самоврядування, що підвищило прозорість та легітимність встановлення кордонів. Уся ця комплексна методика була реалізована відповідно до чинної нормативно-правової бази, яка регулює порядок визначення, затвердження та реєстрації меж адміністративних одиниць.

Отже, практичні методи, які були застосовані під час окреслення Новописької сільської ТГ, включали розробку та узгодження землеустрою, виконання високоточних геодезичних зйомок, аналіз соціально-економічних та екологічних факторів, юридичне закріплення меж у державному реєстрі та забезпечення повного консенсусу із зацікавленими сторонами. Такий комплексний підхід гарантував максимально чітке та обґрунтоване визначення кордонів, що є критично важливим для майбутнього розвитку громади, ефективного управління її територіями та підтримки стабільних відносин із сусідами.

3.3. Значення встановлених меж громади для її розвитку й управління територією

Для встановлення меж територіальних громад в Україні створено принципи зобов'язання, законності та ефективності, які відображені в Законі України про добровільне об'єднання територіальних громад. Головне полягає в тому, що громада не об'єднується, а створюється нова Рада, яка об'єднує старі, що запобігає об'єднанню однієї громади з іншою, а також забезпечує, щоб ОТГ знаходилася на одній території. Закон про зобов'язання відображає такі речі, як історія, культура та походження людей, щоб забезпечити, щоб місця мали свою особливу ідентичність та добре розвивалися разом. Місцева влада може пропонувати корисні послуги, управляти ресурсами та надавати допомогу людям та підприємствам у регіоні. Уряд України погоджує з людьми, які проживають у громадах, як вони організовані та де розташовані їхні головні офіси. Це

допомагає нам уникнути проблем з іншими сферами життя, ми можемо правильно використовувати землю та ресурси, добре розпоряджатися грошима та добре працювати.

Правова визначеність території громади є основою функціонування місцевого самоврядування. Для сільської територіальної громади Новопілля таку визначеність забезпечило Розпорядження Кабінету Міністрів № 709-р (12 червня 2020 року), яким затверджено адміністративний центр у селі Новопілля та об'єднано території кількох селищних та сільських рад Криворізького району Дніпропетровської області. Така деталізація меж дозволяє чітко визначити, які населені пункти входять до складу громади, а також які повноваження має Новопільська сільська рада. Для приєднання до територіальної громади існують рекомендації, яких необхідно дотримуватися. Ці рекомендації інформують про те, що таке громади, де знаходиться основне місце розташування, як вони організовані та як працюють. Таким чином, правила стають зрозумілими. Закон стосується не лише збереження землі та кордонів, а й спрощення отримання грошей, розподілу ресурсів та залучення людей до консенсусу. Кадастрові дані повинні відповідати законодавчим обмеженням, щоб рішення щодо землі та інших ресурсів могли бути точно узгоджені. Після визначення меж одним із найважливіших аспектів розвитку територіальної громади є стратегічне планування інфраструктури. Відповідно до нової динаміки територіальної організації після об'єднання, у Новопільській сільській громаді формується стратегія розвитку (на 2022–2030 роки). Особлива увага приділяється оптимізації адміністративних, соціальних, транспортних та інженерних об'єктів, оскільки складність забезпечення доступу до інфраструктури безпосередньо залежить від зростання населення та площі населених пунктів. Пріоритет надається проектам, які приносять користь населенню та впливають на переважну більшість людей, а не лише на обраних посадовців чи юридичних осіб. Вони виносяться на розгляд

робочої групи, проходять громадське обговорення та оцінюються на основі стандартів ефективності та доцільності.

Створення та затвердження соціально-економічного плану громади є обов'язковою умовою для отримання субсидій з державного бюджету, які регулюються законодавством. Дорожні та тротуарні мережі, модернізація шкіл, реконструкція закладів охорони здоров'я, планування спортивно-оздоровчих просторів, розвиток електронної системи управління, допомога цивільній обороні, транспортна логістика тощо – все це покривається фінансуванням інфраструктури. Як наслідок, встановлені ліміти слугують орієнтиром для обсягу та проектування інфраструктурних проектів, що мають значення для рівня життя мешканців (табл. 3.1).

Таблиця 3.1.

Стратегічне планування розвитку інфраструктури громади

Компонент	Зміст
Джерело фінансування	Субвенції з державного бюджету, гранти, місцевий бюджет
Призначення коштів	Формування та оновлення інфраструктури (дороги, освітлення, освіта, медичні заклади, адміністративні послуги)
План розвитку	Стратегічний соціально-економічний план, що враховує потреби різних груп населення, пріоритети громади

Створення та затвердження соціально-економічного плану громади є обов'язковою умовою для отримання субсидій з державного бюджету, які регулюються законодавством. Дорожні та тротуарні мережі, модернізація шкіл, реконструкція закладів охорони здоров'я, планування спортивно-рекреаційних просторів, розвиток електронної системи управління, допомога цивільній

обороні, транспортна логістика тощо – все це покривається фінансуванням інфраструктури. Як наслідок, встановлені ліміти слугують орієнтиром для обсягу та розвитку інфраструктурних проєктів, важливих для рівня життя мешканців. Органи місцевого самоврядування під час створення та затвердження детальних планів територій, включаючи окремі земельні ділянки під забудову, керуються Законом «Про регулювання містобудівної діяльності». Поряд з вирішенням місцевих будівельних питань, це також дає змогу враховувати довгострокові завдання соціально-економічного розвитку, залучати інвесторів, координувати зусилля із сусідніми громадами та уникати безсистемного використання земельних ресурсів. Розробка генерального плану запобігає суперечкам між різними категоріями землекористувачів, підтримує порядок на територіях, підвищує інвестиційну привабливість.

Створення та подальше затвердження плану соціально-економічного розвитку Новописької територіальної громади, а також оновлення Генерального плану території мають життєво важливе значення. Ці заходи визначають основні механізми сталого розвитку, раціонального розподілу та використання наявних ресурсів, покращення добробуту громадян відповідно до існуючих стандартів та законодавчих норм.

Точне та чітке визначення меж територіальної громади є фундаментальною основою ефективного управління земельними ресурсами. Для територіальних громад сільського типу, таких як Новописька, земельні ділянки є ключовим фінансовим активом, який безпосередньо впливає на обсяг бюджетних надходжень, потенціал розвитку аграрного сектору, формування мережі місцевої інфраструктури та загальні умови життя людей. Юридично закріплені та формалізовані межі забезпечують громаду правову основу для самостійного управління не лише землями, розташованими в межах населених пунктів, а й тими, що знаходяться за їх межами – це свідчить про повну передачу

адміністративних повноважень та фінансової відповідальності з районного чи обласного рівня на місцевий рівень автономії (табл. 3.2).

Таблиця 3.2.

Просторове планування Новопільської територіальної громади

Елемент	Зміст
Центр громади	Адміністративний центр з розвиненою інфраструктурою, географічно вигідно розташований
План заходів	Просторове планування, забезпечення комунікацій, транспортної доступності, розміщення ОПГ, промислових зон, комунальних об'єктів

Процес управління земельним фондом включає повну інвентаризацію всіх ділянок, оцінку ефективності їх використання, удосконалення структури землекористування, впровадження систем електронного земельного кадастру, організацію земельних аукціонів (аукціонів), детальне планування конфігурації ділянок відповідно до їх цільового призначення, наприклад, для стимулювання відкриття нових виробництв або формування промислових зон. Недосконалість законодавства в попередні періоди спричиняла проблеми із занедбаними землями, ділянками, що залишилися без власників, та труднощі з оформленням розподілу; Тепер саме органи місцевого самоврядування відповідають за практичний розподіл землі, реєстрацію прав власності та забезпечення прозорості у здійсненні цих адміністративних процедур.

Землеустрій у Новопільській територіальній громаді вимагає повної інвентаризації всіх існуючих земельних ділянок та аналізу реальної ефективності їх використання. Головним чинником є оптимізація загальної структури землекористування, тобто використання земельних ділянок згідно їхнього цільового призначення. Це можна зробити, для появи нових виробничих потужностей або формування спеціалізованих виробництв.

Впровадження цифрових земельно-кадастрових реєстрів значно покращує відкритість, швидкість обробки та легкість доступу до інформації про земельний потенціал для населення. Проведення земельних торгів є ефективним механізмом раціонального розподілу земельних ділянок між зацікавленими громадянами, що сприяє залученню додаткових інвестицій.

Раніше прогалини в законодавчій базі часто призводили до проблем із занедбаними сільськогосподарськими угіддями та ускладнювали процес оформлення прав на землю. Сьогодні саме органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за фактичний розподіл землі, реєстрацію прав власності та забезпечення абсолютної прозорості всіх відповідних адміністративних процедур. Активна участь мешканців громади у моніторингу земельних відносин допомагає ефективно мінімізувати ризики незаконного привласнення захоплення земель, забезпечує узгодження інтересів між землевласниками та орендарями, а також сприяє реалізації послідовної та сталої аграрної політики, що забезпечує гармонійний розвиток як агрокомплексу, так і територіальної громади в цілому.

Активна участь громади та встановлення контролю над земельними відносинами сприяють зниженню ризиків захоплення землі землешукачами, забезпечують гармонійне узгодження інтересів між реальними власниками та орендарями, а також дають змогу впроваджувати послідовну та сталу аграрну політику (табл. 3.3).

Спроможність Новопільської територіальної громади у фінансовому плані — це змога громади власними силами забезпечувати фінансування своїх потреб і здійснювати розвиток, не перебуваючи у надмірній залежності від міжбюджетних фінансових потоків (трансфертів). Бюджет Новопільської територіальної громади наповнюється через надходження від податку на доходи фізичних осіб (64% якого залишається у власності громади), акцизного збору з пального, єдиного податку, а також прибутків від використання земельних ділянок на умовах оренди тощо.

Таблиця 3.3.

Управління земельними ресурсами в сільських громадах

Аспект	Зміст
Нерозривність території	Єдність управління земельними ресурсами, уникнення роздроблення ділянок
Межі громади	Визначення меж для раціонального планування використання земельних ресурсів
Інструменти	Кадастровий облік, документація із землеустрою, електронний реєстр земель
Суб'єкти	Органи місцевого самоврядування, користувачі, сільськогосподарські підприємства

Знаковим є факт, що показник здатності генерувати податкові надходження у Новопиській ТГ у 2025 році зафіксовано на рівні 0,9608. Це досягнуто, незважаючи на відсутність базової дотації, що є свідченням її помітної фінансової автономії, навіть в умовах викликів, спричинених воєнним часом.

Аналіз зведених даних за 2024–2025 роки, підтверджує тісний взаємозв'язок між доходами та видатками громади з її внутрішніми ресурсами та можливістю ефективно залучати кошти з місцевих джерел (орендна плата, земельні ресурси, акцизні збори, податки місцевого значення).

Ключовим індикатором є частка коштів, що спрямовується на оплату праці адміністративного (керівного) складу – у найбільш успішних громадах цей показник знижується, цьому сприяють ефект масштабу та впровадження цифрових технологій. Сільські громади, включно з Новопиською, через ретельний перегляд структури витрат, оптимізацію штату співробітників та вдосконалення адміністративного управління, отримують можливість виділяти більше фінансів на інфраструктурний розвиток, підтримку освітньої, медичної,

культурної та спортивної сфер. Цей пріоритет є критично важливим для залучення молодих фахівців та потенційних інвесторів.

Після визначення певних меж органи місцевого самоврядування отримують конституційно захищений простір для продуктивного управління всіма місцевими справами: від затвердження бюджетів до призначення старійшин, які виражають інтереси мешканців конкретних населених пунктів, що входять до складу єдиної територіальної громади. Громадський орган приймає нормативні акти, контролює ресурси, визначає напрямки економічного розвитку та формує місцеву політику щодо зайнятості, соціального забезпечення та інвестицій. Передбачені законом функції старійшин дозволяють гарантувати представництво кожного громадянина в структурах влади навіть у найвіддаленіших селах (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Фінансова спроможність територіальних громад

Компонент	Зміст
Джерело коштів	Бюджет громади, субвенції, трансферти, доходи від податків, адміністрування місцевих та державних зборів
Критерії розподілу	Площа громади, число жителів, структура доходів та видатків, мережа закладів, кадровий потенціал
Бюджетний перехід	Окреме виконання бюджетів на перехідному етапі, власна бюджетна автономія
Інструменти підвищення спроможності	Міжмуніципальне співробітництво, цифровізація, залучення інвесторів

Для територіальної громади Новополя ці принципи означають формування прозорої та підзвітної місцевої влади, здатної мобілізувати внутрішні ресурси, забезпечувати раціональне використання коштів та залучати інвестиції, що у свою чергу, покращує добробут мешканців та зміцнює стійкість суспільства до соціально-економічних викликів.

Надійність місцевих органів влади та періодичне оновлення їх складу гарантують сталий розвиток, а також зменшують небезпеку концентрації влади, ризики шахрайства та нецільового використання ресурсів (табл. 3.5).

Таблиця 3.5.

Зміцнення інститутів місцевого самоврядування в ТГ

Елемент	Зміст
Суб'єкт самоврядування	Територіальна громада (жителі, рада, голова, виконавчий комітет)
Органи	Єдині органи місцевого самоврядування (рада, виконавчий комітет, старости)
Інструменти	Затвердження статутів, прийняття локальних рішень, контроль за бюджетом, участь громадськості

Новопільська територіальна громада демонструє вражаючу соціальну єдність, що має велике значення під час війни. Це дозволяє швидко адаптуватися до нових реалій. Завдяки чітко визначеним територіальним рамкам, громада чітко визначає всіх суб'єктів місцевих процесів, що безпосередньо впливає на успішну реалізацію державних проектів, зокрема, ремонту доріг, будівництва оборонних споруд та надання всебічної підтримки українським військовим.

Новопільська територіальна громада активно використовує різні механізми залучення громадян: регулярно проводяться збори, проводяться громадські консультації, функціонують консультативні майданчики, тим самим відновлюючи принципи місцевого самоврядування. Постійний аналіз потреб населення є фундаментальною основою для визначення пріоритетів у розподілі бюджетних коштів, модернізації комунальних систем та реалізації соціально орієнтованих ініціатив.

Зростання рівня соціальної солідарності прискорює реалізацію спільних рішень, підвищує зацікавленість інвесторів у громаді та сприяє накопиченню соціального капіталу (табл. 3.6).

Таблиця 3.6.

Соціальна згуртованість і громадська участь у громадах

Аспект	Зміст
Ініціатори	Голова, депутати, члени громади, органи самоорганізації
Форми участі	Громадські слухання, збори, консультації, дорадчі органи
Тривалість обговорення	Не менше 60 днів, залучення максимальної кількості мешканців
Вплив	Збільшення довіри до влади, спільна відповідальність, зменшення соціальних розривів

Для Новописької територіальної громади такий партнерський формат взаємодії дозволяє координувати ресурси та спільну діяльність з іншими муніципалітетами, реалізовувати масштабні інфраструктурні ідеї та надавати високоякісні послуги навіть найвіддаленішим населеним пунктам. Це зменшує потребу в утриманні значного управлінського апарату та водночас підвищує ефективність адміністративного процесу. Публічне обговорення спільних стратегій та прозорість у політиці сприяє підвищенню довіри громадськості та забезпеченню її сталого розвитку в контексті нових загроз та викликів 2025 року. Співпраця відкриває шляхи для обміну накопиченим досвідом, залучає іноземні інвестиції та застосовує європейські практики в управлінні, що позитивно впливає на рівень життя місцевого населення та прогрес у соціальній інфраструктурі.

Сусідні територіальні громади підвищують свою конкурентоспроможність, максимально використовуючи унікальні переваги партнерів, залучаючи спільні фінансові ресурси та обмінюючись накопиченим досвідом, що зрештою

призводить до підвищення якості муніципальних послуг та оптимізації бюджетних витрат (табл. 3.7).

Таблиця 3.7.

Міжмуніципальне співробітництво: моделі та практики

Елемент	Зміст
Робоча група	Представники громад, створюється для підготовки проєктів рішень, вироблення спільних стратегій
Завдання	Спільне визначення інтересів, планування, фінансування інфраструктурних об'єктів, проєктна діяльність
Модель співпраці	Реалізація спільних проєктів, делегування повноважень, створення спільного органу управління, міжмуніципальні об'єднання
Переваги	Економія ресурсів, доступ до інфраструктури, розширення спектру послуг, залучення інвестицій

Для землевласників та інвесторів наявність чітко визначених та юридично закріплених меж є критично важливим елементом для здійснення повноважень власника, ведення бізнесу та залучення капіталу. Включення даних про межі громади та її ділянок до Державного земельного реєстру не лише гарантує захист прав нинішніх власників та користувачів, але й створює міцну основу для ведення бізнесу інвестиційними партнерами, уникнення територіальних спорів, контролю законності угод та передачі прав власності.

У 2025 році планується впровадження пілотного проєкту в Україні, головною ідеєю якого є безпосереднє внесення інформації про земельні ділянки сертифікованими інженерами. Ця ініціатива значно підвищить надійність та правову цілісність кадастрових реєстрів. Для Новописької територіальної громади це створить міцну правову основу для ефективного управління земельними фондами, мінімізує ймовірність конфліктів на земельних межах та забезпечить прозорість під час укладання земельних угод (купівля-продаж, довгострокова оренда, будівництво). Такий підхід робить управління активами більш прозорим та зрозумілим, гарантує правовий захист інвестиційних проєктів та підтримує довгострокову стабільність розвитку Новописької ОТГ.

Наявність офіційного пакету документів — витягів з кадастру, планів землекористування та об'єктів інфраструктури, затверджених рішеннями ради громади, — є обов'язковою для реєстрації комерційної діяльності, організації тендерів, підписання договорів та формування детальних планів зонування (генерального плану). Інвестор, який розглядає певну територію для інвестування у виробництво, аграрний сектор чи розвиток інфраструктури, спочатку аналізує правову визначеність та мінімізує ризик конфліктів як з іншими юрисдикціями, так і з сусідніми територіальними утвореннями (табл. 3.8).

Таблиця 3.8.

Юридична визначеність для власників та інвесторів в громадах

Компонент	Зміст
Межі громади	Визначення зовнішніх меж юрисдикції рад, відповідний запис у Державному кадастрі
Проекти рішень	Чітке визначення території, адміністративного центру, плану заходів
Юридична стабільність	Прозорість, передбачуваність процесу, відсутність подвійної компетенції

Дослідження механізмів визначення територіальних меж показує, що громади мають суттєві відмінності за такими показниками, як площа, кількість мешканців, щільність населення, насиченість інженерною інфраструктурою, наявність життєво важливих соціальних послуг та якість економічної бази в населених пунктах.

Встановлення точних меж Новопільської територіальної громади та затвердження відповідних проектів землеустрою є важливою основою для забезпечення правової визначеності. Це є невід'ємною гарантією сталого розвитку, підвищує прозорість в управлінні земельними ресурсами, створює привабливе середовище для залучення інвестицій та реалізує всі заплановані соціально-економічні програми.

Порівняння громад з різними параметрами меж дозволяє виявити джерела економічного чи соціального процвітання, а також виявити фактори, що

створюють ризик прийняття неефективних рішень під час організації територіального управління (табл. 3.9).

Таблиця 3.9.

Порівняльний аналіз встановлення меж територіальних громад

Елемент	Зміст
План формування	Перспективний план, затверджений органами регіональної влади
Порівняльні критерії	Територія, населення, якість і стан інфраструктури
Органи	Обласна адміністрація, Кабінет Міністрів України

В умовах адміністративно-територіальних трансформацій економічна динаміка населеного пункту безпосередньо залежить від розміру його території та визначення його кордонів. Значні територіальні кордони відкривають шлях для збільшення інвестицій у виробничий сектор, сприяють формуванню агропромислових об'єднань, збільшенню кількості діючих компаній, спільній участі з сусідніми територіальними одиницями у масштабних інфраструктурних проектах, просуванню логістичного сектору, туристичної індустрії, розважального бізнесу та високотехнологічних сегментів економіки.

Економічне зростання Новописької територіальної громади у 2025 році значною мірою зумовлене стабільністю захисного середовища, життєздатністю діяльності малих та середніх комерційних структур, а також ініціативністю приватних підприємців. За перші шість місяців 2025 року громада збрала значні надходження до місцевого бюджету, що дозволяє їй реалізовувати програму соціально-економічного та культурного прогресу. Пріоритетними напрямками є підтримка інфраструктурних проектів, створення вакансій, покращення соціальних послуг та залучення іноземних інвестицій.

Вирішальним елементом є інвестиційний курс, спрямований на модернізацію ключової інфраструктури, благоустрій територій та розвиток аграрного сектору. Громада працює над створенням конкурентного середовища

для торгівлі, покращенням дорожньої мережі та логістики, підтримкою галузей освіти, охорони здоров'я, культури та фізичного виховання.

Прозорі та прості адміністративні кроки, надійний захист прав власності в межах юридично затвердженої територіальної одиниці формують міцну основу для позитивного сприйняття ТГ.

Розробка генерального плану Новопільської територіальної громади включала послідовне виконання низки практичних дій, що забезпечили комплексний і обґрунтований результат для управління та розвитку території. Процес почався зі збору вихідної інформації: були проаналізовані архівні та історичні межі, виконано кадастрову інвентаризацію земельних ділянок, визначено розташування основних транспортних магістралей, інженерних мереж, природних ресурсів та територій природно-заповідного фонду.

Далі було проведено детальну топографо-геодезичну зйомку території, що дозволило отримати точні просторові дані для внесення до проектної документації. В рамках містобудівної концепції визначено функціональне зонування — межі житлової, виробничої, адміністративної, рекреаційної і природоохоронної зон, а також встановлено перспективи забудови і розташування інфраструктурних об'єктів. Окрема увага приділялася аналізу екологічних, соціально-економічних чинників, зокрема впливу промислової агломерації міста Кривий Ріг на прилеглі населені пункти громади та формування єдиної агломерації із розвиненою трудовою міграцією, врахуванням транспортного навантаження та екологічного стану довкілля.

У процесі проектування був підготовлений графічний матеріал — основне креслення генерального плану із зазначенням планувальних вузлів, дорожньо-транспортних схем, водних ресурсів, зон інженерного облаштування, територій рекреації, охорони природи, пам'яток архітектури й культурної спадщини. Всі рішення узгоджувалися із представниками місцевої громади, а остаточна

редакція плану пройшла процедуру громадських слухань і затвердження на сесії ради Новописької ТГ.

Після погодження меж із суміжними громадами, оновлена інформація була внесена до Державного земельного кадастру та інших реєстрів. В результаті, генеральний план став дієвим інструментом просторового планування, стратегічного управління розвитком території громади, забезпечення балансу між економічним розвитком, соціальними потребами населення та охороною природного середовища.

Враховуючи всі фактори було сформовано межі Новописької територіальної громади, які відображені на рисунку 3.1.

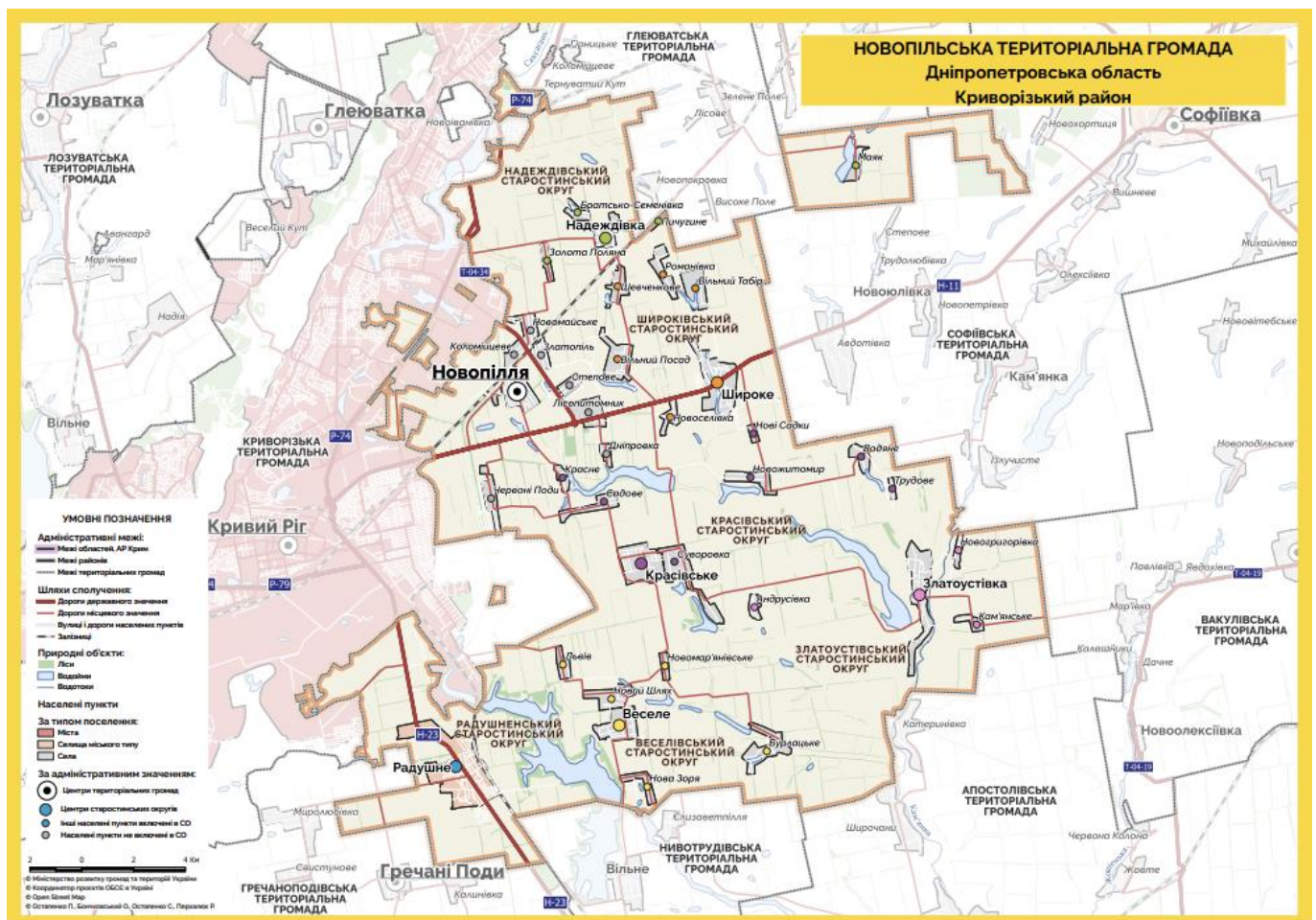

Рис 3.1. Межі Новописької територіальної громади.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Визначення меж Новопільської територіальної громади відбулося завдяки багатогранному та прозорому методу, який брав до уваги широкий спектр технічних, суспільних та законодавчих чинників. Здійснений розбір демонструє, що ключовим елементом успіху цієї роботи стало впровадження геоінформаційних систем, що значно покращило точність і достовірність фіксації територіальних меж. Використання цих сучасних технологій уможливило створення електронних картографічних матеріалів, узгоджених із офіційними державними реєстрами та містобудівною документацією. Це, у свою чергу, заклало міцний фундамент для цілісного планування простору, ефективнішого ухвалення адміністративних рішень та забезпечення стійкого прогресу громади.

Для успішного втілення цієї концепції була сформована уніфікована зведена база даних, яка відображає відомості про землекористування, об'єкти життєзабезпечення, природоохоронні зони та гідроресурси. Подібна база даних суттєво зменшує ймовірність виникнення спорів щодо належності земель, підвищує прозорість процесів, а також оптимізує функціонування органів місцевого управління. Важливий акцент було зроблено на налагодженні взаємодії із суміжними громадами, що допомагає звести до мінімуму потенційні земельні тертя та гарантує непорушність визначених меж.

Запроваджені передові організаційні та інноваційні кроки зміцнюють правовий статус Новопільської ТГ, забезпечуючи тривалу стабільність її територіального устрою та сприяючи раціональному використанню наявних ресурсів. Як наслідок, це формує надійну платформу для майбутнього зростання та покращення рівня життя усіх мешканців громади, перетворюючи процес визначення меж із простої технічної операції у стратегічний інструмент як для місцевого розвитку, так і для здійснення самоврядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 № 157-VIII// Верховна Рада України. — URL:<https://ips.ligazakon.net/document/T150157>.
2. Верховна Рада України. Закон України «Про землеустрій»: стаття 46-1 / Верховна Рада України. — Київ, 2021. URL:https://protocol.ua/ua/pro_zemleustriy_stattya_46_1.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» від 27.11.2021 № 1904-IX [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — URL:<https://ips.ligazakon.net/document/T1904191>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 № 677 «Порядок розроблення проектів землеустрою щодо відведення земельних ділянок» [Електронний ресурс] // Урядовий портал. — URL:<https://www.kmu.gov.ua/npas/6544751>.
5. Толчевська О. Є. ГІС-технології в землеустрої [Електронний ресурс] / О. Є. Толчевська. — Київ: Кафедра землеустрою, 2024. — URL:<https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4b4e849c-5a04-484b-8daf-59e6cc2d83ed/content>.
6. Плющ Т. М. Дистанційне зондування Землі. Частина 1: методичні вказівки до виконання лабораторних робіт [Електронний ресурс] / Т. М. Плющ. — Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2025. — URL:<https://repository.knuba.edu.ua/items/1942fd25-e27d-4186-816d-d484a28dbd21>.
7. Беспалько Р. І. ГНСС-технології у землеустрої: навч.-метод. посіб. / Р. І. Беспалько. — Черкаси: ЧНУ, 2022. — 120 с. — URL:<https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5714/%D0%93%D0%9>

D%D0%A1%D0%A1%20%D1%82%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D1%83%20%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%97.pdf?sequence=1&isAllowed.

8. Верховна Рада України. Закон України «Про землеустрій»: ст. 46-1 / Верховна Рада України. – URL: https://protocol.ua/ua/pro_zemleustriy_stattya_46_1.
9. Гончарук І. В. Децентралізація та субсидіарність як основи ефективного місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Гончарук // Консервативний огляд. — 2025. — 25 березня. — URL: <https://conservative.org.ua/2025/03/26/subsydiarnist-iaak-osnova-efektyvnoho-samovriaduvannia-dosvid-ukrainy-ta-ievropejski-praktyku>.
10. Верховна Рада України. Закон України №1423-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вдосконалення системи управління у сфері земельних відносин» від 27.04.2021. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20#Text>.
11. Рівненська обласна державна адміністрація. Чому необхідно встановлювати межі об'єднаних територіальних громад [Електронний ресурс] // Rivnenska.land.gov.ua. — 2023. — URL: <https://rivnenska.land.gov.ua/chomu-neobhidno-vstanovlyuvaty-mezhi-obyednanyh-terytorialnyh-gromad>.
12. Земельний кодекс України: ст. 173–175. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.
13. Кабінет Міністрів України. Постанова від 14.10.2022 № 1159 «Про затвердження порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них»// Урядовий портал. — URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-rozroblennia-provedennia-hromadskoho-obhovorennia-pohodzhennia-prohram-kompleksnoho-vidnovlennia-oblasti-1159-141022>.

14. Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. Встановлення меж населених пунктів [Електронний ресурс] // land.gov.ua. — URL: <https://land.gov.ua/vstanovlennia-mezh-naselenykh-punktiv>.
15. Закон України «Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 № 3613-VI [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN086943>.
16. Гончарук І. В. Проблемні питання адміністративно-територіального устрою в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Гончарук // Голос України. — 2010. — URL: <https://www.golos.com.ua/article/133071>.
17. Горбатюк М. Реформа децентралізації в Україні: проблеми здійснення в частині адміністративно-територіальної організації [Електронний ресурс] / М. Горбатюк // Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. — 2021. — URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/gorbatiuk_reforma.pdf.
18. Закон України «Про порядок вирішення окремих питань адміністративно-територіального устрою України» №3285-IX від 28.07.2023 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — URL: <https://decentralization.ua/news/17342>.
19. Асоціація міст України. Проблеми ефективного управління територіями: вплив державних органів на ініціативи місцевих громад [Електронний ресурс] // АМУ сайт. — 2025. — URL: <https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/6misiniweb.pdf>.
20. Закон України №280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» (зі змінами) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. — URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH54C00A>.
21. Офіс розвитку громад та територій України. Нові методики вирішення конфліктів та посилення згуртованості в громадах [Електронний ресурс] // U-LEAD. — 2022. — URL: <https://u-lead.org.ua/news/86>.

22. Встановлення меж населених пунктів [Електронний ресурс] // Сумська обласна державна адміністрація. — URL:<https://sumska.land.gov.ua/vstanovlennia-mezh-naselenykh-punktiv>.
23. Кабінет Міністрів України. Законопроект «Про засади адміністративно-територіального устрою України»// Decentralization.ua. — 2025. — URL:<https://decentralization.ua/news/17342>.
24. Бондаренко, І. В. Національна інфраструктура геопросторових даних в Україні: стан та перспективи розвитку / І. В. Бондаренко // Геоінформатика та геодезія. — 2023. — С. 12-25. — URL:https://geo.knu.ua/wp-content/uploads/2023/11/naczionalna-infrastruktura-geoprostor.-danyh_nmm_23_bondarenko.pdf.
25. Процедура вирішення межових спорів / Офіційний портал системи безоплатної правової допомоги [Електронний ресурс]. — URL:<https://legalaid.gov.ua/novyny/protsedura-vyrishennya-mezhovyh-sporiv>.
26. Новопільська сільська рада. Паспорт громади. — URL:<https://novopilska.otg.dp.gov.ua/nasha-gromad%D0%B0/pasport-gromady>.
27. Wikipedia. Новопільська територіальна громада. — URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Новопільська_територіальна_громада.
28. Кизим М. О., Семигуліна І. Б., Ярошенко І. В. Чинники просторового розвитку територіальних громад у системі публічного управління територіями // Проблеми економіки. 2022. № 2(52). С. 83–92. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-2-83-92>.
29. Третяк А. М., Третяк В. М., Прядка Т. М., Третяк Н. А. Територіально-просторове планування землекористування : навч. посіб. — Біла Церква : ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. — 256 с. ISBN 978-617-7367-93-1.
30. King R.A.R., Blackmore K.L. Physical and political boundaries as barriers to the continuity of social vulnerability. *Journal of Environmental Management*, 2013.

31. Brand U., et al. From planetary to societal boundaries: an argument for a socio-political understanding of environmental limits. Sustainability, 2020.
32. Національний інститут стратегічних досліджень. Просторове планування та реформа місцевого самоврядування: аналітична доповідь НІСД. – URL: <https://niss.gov.ua/dopovidi/prost-planuvannya-ta-reforma-samovryaduvannya>.
33. Дослідження щодо визначення меж територіальних громад / Це дослідження розглядає історичні підходи, сучасні практики та проблеми, що виникають у процесі коригування меж з урахуванням регіональних особливостей та соціально-економічних чинників. — URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15095/1/Seregina_Bodrova_%20Lubchenko_Boldurev_Lyluk_Baranova_Pechenuy_2017.pdf.
34. Громадська участь у місцевій політиці: проблеми нормативно-правового забезпечення / Prostir.ua [Електронний ресурс]. — 2021. — URL: <https://www.prostir.ua/?news=hromadska-uchast-u-mistsevij-politytsi-problemy-normatyvno-pravovoho-zabezpechennya>.
35. Мінрегіон України. Комплексний план просторового розвитку території громади [Електронний ресурс] // Decentralization.ua. — 2025. — URL: <https://decentralization.ua/news/17872>.

Додатки

Викопіювання з проекту формування території меж Новописької територіальної громади в системі територіальних громад

